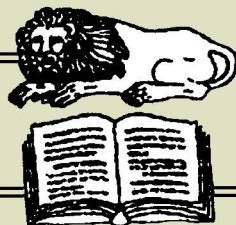

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

89. szám

Szentírásvasárnap

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Budapest, 2012

Kenyérke (V.É. felv.)	címlap
Ajánlás (XVI. Benedek pápa)	1
Óvás a botránkoztatástól (Vágvölgyi Éva)	2
Flavius Iosephus megnyilatkozása Jézusról (Kocsis Imre)	11
A tengerparti Cezarea (Gyürki László)	16
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 79. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	23
Köszöntő (V.É.)	28
Egy életút (T.B. interjú)	29
Társulatunk életéből	44
Ajánlatunk	Borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

Email: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Honlap: www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Kocsis Imre, Székely István,
Tarjányi Béla, Thorday Attila, Vágvölgyi Éva**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Royal Press Hungary Kft.

Az Isteni Szó: beszélgetés Istennel

Az Isteni Szó mindegyikünket bevezet az Úrral való beszélgetésbe: Isten, aki szól, megtanít arra, hogyan beszélhetünk Ővele. Önkéntelenül is a Zsoltárok könyvére gondolunk, melyben Ő adja a szavakat, melyekkel hozzá fordulhatunk, beszélhetünk Ővele az életünkről, és így maga az élet válik Isten felé irányuló mozgássá.¹ A zsoltárokból ugyanis megtaláljuk az érzések teljes skáláját, amit az ember átélhet, s melyeket bölcsen Isten elé visz; az öröm és a fájdalom, a szorongás és a remény, a félelem és a bizonytalanság mind kifejeződik a zsoltárokból. De a zsoltárok mellett számos más szentírási szövegre is gondolhatunk, melyekben az ember Istenhez fordul, közbenjáró imával (vö. *Kiv 33,12–16*), győzelem fölötti ujjongással (vö. *Kiv 15.*), vagy a nyomorúsága miatti siralommal (vö. *Jer 20,7–18*). Így az ember Istenhez intézett szava is Isten Szava lesz, megerősítve az egész krisztusi kinyilatkoztatás dialógus-természetét,² és az egész emberi lét Istennel folytatott dialógussá válik, aki szól és meghallgat, aki hív és eleveníti az életünket. Isten Szava kinyilatkoztatja, hogy az isteni meghívás az egész emberi egzisztenciára érvényes.³

XVI. Benedek Pápa, *Verbum Domini*
Apostoli Buzdítás, 25.

¹Vö. XVI. Benedek pápa: *Ansprache an die Vertreter aus der Welt der Kultur im »College des Bernardins« in Paris* (12. IX. 2008) in: AAS 100 (2008), 721–730.

²Vö. *Propositio 4.*

³Vö. *Relatio post disceptationem*, 12.

Vágvölgyi Éva

Óvás a megbotránkoztatástól

„Aki pedig megbotránkoztat egyet e kicsik közül, akik hisznek bennem: jobb volna annak, ha malomkövet kötnének a nyakára és a tengerbe vetnék.

Ha a kezed megbotránkoztat téged, vágd le azt: jobb neked csonkán az életre bemenned, mint két kezeddal együtt a gyeennába jutnod, az olthatatlan tűzre.

Ha a lábad megbotránkoztat téged, vágd le azt; jobb neked sántán az örök életre bemenned, mint ha két lábaddal együtt a gyeennára vetnek.

Ha a szemed megbotránkoztat téged, vájd ki azt; jobb neked fél szemmel az Isten országába bemenned, mintha két szemmel a gyeennára vetnek, ahol *a férgük el nem pusztul, és a tűzük ki nem alszik*” (Mk 9,42-43.45.47-48).

Mebotránkozik, másokat megbotránkoztat, botrányt okoz, botrányt csinál – megszokott fordulatok a mindennapi köznyelvben, de vajon ugyanazt értjük-e alatta, mint Jézus és kortársai?

A köznyelvben pl. arra gondolunk, hogy ha a Zsuzsika túl rövid szoknyát vesz fel és a Mancsi néni megbotránkozik ezen. (Bár ami az öltözködést illeti, manapság az ember örül, ha egyáltalán van valami azon a Zsuzsikán). Általánosságban az botránkoztat meg másokat, aki az adott közösség megszokott normáit áthágja (pl. a nudista strandon megszokott látvány a ruha nélküli ember, de a városi utcáról közbotrány okozásért elviszik a rendőrök).

A Bibliában mind az Ó- mind az Újszövetség egészen mást ért a botrány, a botránkoztatás alatt. Tekintsük át, hogy mit ért az botránkoztatás fogalmán a Biblia, valamint segítségünkre lehet a jobb megértéshez, ha a fogalmat nem önmagában szemléljük, hanem a következő ellentétpár egymásra vonatkoztatásában:

botránkoztat <—> üdvözít

Botránkoztat, görög szkandalidzein, a botrány, skandalum görög szkandalon 'csapda, hurok' szóból.

Üdvözt, a héber Bibliában a jasa szót, amelynek jelentése tágas, tágassá tenni, megszabadítani, megmenteni, a görög szódzó és a latin salutare megmenteni, meggyógyítani (az 'üdvösség' értelmet a jesa, jesuah, tesuah szavak hordozzák)

Tehát: Botránkoztat, vagyis elbuktat, fogságba ejt - üdvözt, vagyis kiszabadít, megment, meggyógyít.

A botrány szó bibliai értelemben olyan magatartás vagy cselekedet, amely más bűnének oka, botránkoztatni csapdát, hurkot állítani a másinak, csapdába, fogságba ejteni, elbuktatni, bűnbe, romlásba, pusztulásba vinni a másikat. – Az Ószövetségben az botránkoztat meg, ami bűnbe, bálványimádásba visz és ezzel romlást, pusztulást idéz elő. A nép vezetőinek (királyok, papok és vének) kiemelt felelőssége van a botránkoztatásban, mások bűnbe vivésében.

Ezekielnél visszatérő motívum ez a felelősség:

„Akkor férfiak jöttek hozzám Izrael vénei közül és leültek előttem. Az Úr pedig ezt a szöveget intézte hozzám: »Emberfia, ezek a férfiak szívükben hordozzák tisztátalanságukat, és gonoszságuk botrányát arcuk elé állítják; vajon adjak-e választ nekik kérdésükre? Ezért szólj hozzájuk és mondd nekik: Így szól az Úr Isten: Izrael házából minden ember, aki a tisztátalanságát szívében hordozza és gonoszsága botrányát arca elé állítja, és mégis a prófétához megy és általa megkérdezi engem: én, az Úr, tisztátalanságainak sokasága szerint felelek majd neki, hogy kelepébe jusson Izrael háza a saját szíve miatt, amellyel tőlem elpártoltak valamennyi bálványuk miatt.

Mondd ezért Izrael házának: Így szól az Úr Isten: Térjetelek meg, távozzatok el bálványaitoktól, és minden tisztátalanságotoktól fordítsátok el arcotokat! Mert Izrael házából minden ember és a jövevények közül bárki, aki Izrael körében tartózkodik, ha elidegenül tőlem, és bálványait szívében hordozza és gonoszsága botrányát arca elé állítja, és mégis a prófétához megy, hogy általa engem megkérdezzen: én, az Úr, majd saját magam felelek neki! Arcomat annak az embernek ellene fordítom és őt intő példává és szóbeszéd tárgyává teszem, kiirtom népem közül; akkor majd megtudjátok, hogy én va-

gyok az Úr. És ha a próféta eltévelyedik és olyan kijelentést tesz, én, az Úr, én tévesztettem meg azt a prófétát; kinyújtom ellene kezemet és kiírtom őt népemből, Izraelből. Akkor majd viselik saját gonoszságukat: amilyen a gonoszsága a kérdezőnek, olyan lesz a gonoszsága a prófétának is, hogy Izrael háza ne tévelyedjen el többé tőlem és meg ne fertőződjék semmiféle gonoszsága által sem, hanem az én népemmé legyenek és én legyek az ő Istenükké», mondja a seregek Ura”. (Ez 14,1-11)

„Ezt mondd nekik: »Így szól az Úr Isten: Azon a napon, amelyen Izraelt kiválasztottam, esküre emeltem kezemet Jákob háza ivadéka-nak, és kinyilatkoztattam magamat nekik Egyiptom földjén. Esküre emeltem kezemet nekik e szavakkal: Én vagyok az Úr, a ti Istenetek! Azon a napon esküre emeltem kezemet értük, hogy kivezessek őket Egyiptom földjéről arra a földre, amelyet nekik kiválasztottam, amely tejjel-mézszel folyik, és a legkiválóbb minden ország között. Így szóltam hozzájuk: Mindenki vesse el magától szeme botrányait, és Egyiptom bálványaival ne szennyezzétek be magatokat; én, az Úr, vagyok a ti Istenetek!” (Ez 20,5-7)

„Azok a leviták pedig, akik messzire eltávoztak tőlem, amikor Izrael fiai megtévedtek és eltévelyegtek tőlem bálványaik után, bűnhődjenek meg, és legyenek örök szentélyemben, ajtónállók a ház kapuinál, és szolgálói a háznak; ők öljék le az égőáldozatokat és a nép áldozatait, és ők álljanak színük előtt, hogy nekik szolgáljanak, mert szolgáltak nekik bálványaik színe előtt is, és Izrael házának bűnre vezető botrányává lettek. Ezért felemeltem kezemet ellenük – mondja az Úr Isten –, hogy megbűnhődjenek”. (Ez 44,10-12)

Malakiásnál is megtaláljuk ugyanezt a motívumot:

„A pap ajka tudást őriz,
és tanítást keresnek szájából,
mert ő a Seregek Urának követe.
Ti azonban letértetek az útról
és sokakat megbotránkoztatatok tanításotokkal;
megszegtétek Lévi szövetségét
– mondja a Seregek Ura. –
Ezért én is megvetésre méltókká és alávalókká
tettelek titeket az egész nép előtt” (Mal 2,7-9).

Figyelemre méltó, hogy az Ószövetségben maga Isten is botrány oka lehet Izrael szemében, amikor próbára teszi népének hitét:

„Akkor ő szentély lesz,
de botlás köve és botrány kősziklája
Izrael két házának,
háló és csapda Jeruzsálem lakóinak.
Közülük sokan megbotlanak,
elesnek és összetörik magukat,
hálóba kerülnek és fogságba jutnak”. (Iz 8,14-15)

Jézus is úgy jelent meg az emberek szemében, mint az ellentmondás jele. Bár ő azért jött, hogy mindenkit üdvözítsen, valójában sokak számára alkalom a megátalkodásra: „Íme, sokak romlására és feltámadására lesz ő Izraelben; jel lesz, melynek ellene mondanak”. (Lk 2,34)

Jézus botrány, mint az ács fia: „Nem az ács fia ez? Anyját nem Máriának hívják, és a testvérei nem Jakab, József, Simon és Júdás? Nincs itt nálunk minden nővére? Honnan vette hát mindezt?» És megbotránkoztak benne”. (Mt 13,55-57)

Botrány, mint szenvedő Messiás: „Amikor János a börtönben Krisztus tetteiről hallott, elküldte hozzá tanítványait és megkérdezte tőle: »Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várunk?« Jézus ezt válaszolta nekik: »Menjetek, vigyétek hírül Jánosnak, amit hallotok és láttok: *A vakok látnak, a sánták járnak, a leprások megtisztulnak, a süketek hallanak, a halottak föltámadnak, a szegényeknek pedig hirdetik az evangéliumot.* Boldog, aki nem botránkozik meg bennem”. (Mt 11, 2-6)

„Aki hisz benne, az nem esik ítélet alá, de aki nem hisz, az már ítélet alá esett, mert nem hitt az Isten egyszülött Fia nevében. Az ítélet pedig ez: a világosság a világba jött, de az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot, mivel cselekedeteik gonoszak voltak”. (Jn 3,18-19)

Tanítványai botránkozva elhagyják: „Amikor ezt meghallották, a tanítványai közül sokan azt mondták: »Kemény beszéd ez! Ki hallgathatja ezt?« Jézus tudta magában, hogy tanítványai emiatt zúgolódnak, ezért azt mondta nekik: »Megbotránkoztat ez titeket? Hát ha majd látjátok az Emberfiát fölmenni oda, ahol azelőtt volt? A Lélek az, ami éltet, a test nem használ semmit. Az igék, amelyeket én

mondtam nektek, Lélek és élet. De vannak közületek egyesek, akik nem hisznek.« Mert Jézus kezdettől fogva tudta, hogy kik azok, akik nem hisznek, és hogy ki fogja őt elárulni. Majd hozzátette: »Ezért mondtam nektek: »Senki nem jöhet hozzám, hacsak az Atya meg nem adja neki.« Ettől fogva a tanítványai közül sokan visszahúzódtak, és már nem jártak vele» (Jn 6,60-66).

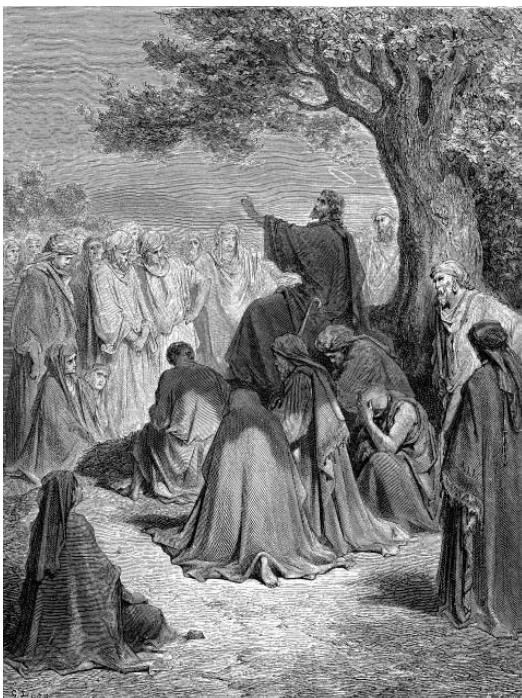
Hallgatói elakadnak a Megtestesülés, a Megváltás és a Mennybemenetel hármas misztériumában.

Jézus felszólít, hogy foglaljanak állást mellette vagy ellene: „Boldog, aki nem botránkozik meg bennem” (Mt 11,6).

Jézus egy személyben a botlás köve és a szegletkő: „Ez nektek, hívőknek, tisztesség, a nem hívőknek pedig »ez az a kő, amelyet az építők elvetettek, és mégis szegletkővé lett« Ezenkívül »a botlás kövévé és a botrány sziklájává« mindazoknak, akik megütözköznek az ígén, és nem hisznek benne, pedig erre rendelték őket” (1 Pét 2,7-8).

Miért? Mert nem a hit, hanem a tettek által akarta azt elérni. Megbotlottak a botlás kövében, amint írva van:

*„Íme, Sionban leteszem a botlás kövét
és a botrány szikláját,
és senki sem szégyenül meg,*

Gustav Doré: Jézus tanítja a tömeget

aki hisz benne»” (Róm 9,32-33).

„Jézus ekkor azt mondta nekik:

Sohasem olvastátok az Írásokban:

‘A kő, amelyet az építők elvetettek,

szegletkővé lett; az Úr tette azzá,

és ez csodálatos a mi szemünkben’?” {Zsolt 118,22-23}

Ezért mondom nektek, hogy elveszik tőletek az Isten országát, és olyan népnek adják, amely meghozza annak gyümölcseit. Aki ráesik erre a kőre, összezúzza magát, akire pedig ez ráesik, azt szét fogja zúzni”. (Mt 21,42-44)

Az ember is botrány lehet testvére számára, amikor eltávolítani igyekszik az Isten iránti hűségtől. Jézus az ilyennek kemény büntetést helyez kilátásba:

„Aki pedig megbotráncoztat egyet e kicsik közül, akik hisznek bennem, jobb volna annak, ha malomkővet kötnének a nyakára és a tenger mélyébe vetnék. Jaj a világnak a botrányok miatt!” (Mt 18,6)

Jézus tudja, hogy a botrányok kikerülhetetlenek, hamis tanítók (2 Pét 2,1) vagy csábítók (Jel 2,20) mindig működnek.

Szent Pál más szemszögből foglalkozik a Római levélben ezzel a problémával, amikor a keresztény közösségen belül alakul ki ez a probléma a zsidóságból megtért keresztények és a pogányból megtért keresztények között a táplálkozással kapcsolatos mózesi törvények miatt (érdekes megfigyelni, hogy amennyire kérlelhetetlen Pál a zsidó keresztényekkel a körülmetélkedéssel kapcsolatban amely fontos teológiai mondanivalót hordoz, olyan engedékeny velük szemben itt a táplálkozási szokásokban):

„Karoljátok fel szeretettel azt, aki gyöngé a hitben, de anélkül, hogy vitatkoznátok az eltérő felfogásokról. Van, aki hiszi, hogy mindent szabad ennie, aki pedig gyöngé, az növényekkel táplálkozik. Határozzátok el magatokat, hogy ne okozzatok a testvérnek megütözést vagy megbotráncozást!

Tudom, és meggyőződéseim az Úr Jézusban, hogy semmi sem tisztátalan önmagában, csak annak tisztátalan, aki tisztátalannak tartja. De ha a testvéred elszomorodik az ételed miatt, akkor már nem a szeretetnek megfelelően jársz el. Ne vesítsd el ételeddel azt, akiért Krisztus meghalt! Ne káromolják azt a jót, amelyben részesültetek! Isten országa ugyanis nem étel és nem ital dolga, hanem igazságos-

ság, béke és öröm a Szentlélekben. Aki ebben szolgál Krisztusnak, kedves az Isten előtt, és dicséretes az emberek előtt. Azért tehát arra törekedjünk, ami békességre és egymás épülésére szolgál. Ne rontsd le az étel miatt Isten művét! Minden tiszta ugyan, de ártalmára lesz annak az embernek, aki botránkozást okozva eszi. Jobb, ha nem eszel húst és nem iszol bort, sem egyebet nem teszel, ami miatt testvéred megütözik.

Nekünk azonban, akik erősek vagyunk, kötelességünk, hogy elvisseljük az erőtlenekeket gyengeségeit, és ne a magunk kedvét keressük. Mindegyiketek igyekezzon keresni felebarátjának kedvét, javát és épülését! Hiszen Krisztus sem kereste a maga kedvét” (Róm 14,1-2.12.14-21; 15,1-3).

A botrány forrása lehet önmaga a tanítvány is. Jézus erőiesen megköveteli a lemondást mindarról, ami Isten országának akadálya lehet: „Ha pedig a jobb szemed megbotránkoztat téged, vágd ki azt és dobd el magadtól; mert jobb neked, hogy elveszen egy a testrészeid közül, mint hogy az egész testedet a gyehehnára vessék. És ha a jobb kezed megbotránkoztat téged, vágd le azt és dobd el magadtól; mert jobb neked, hogy elveszen egy a testrészeid közül, mint hogy az egész tested a gyehehnára jusson”. (Mt 5,29-30)

„Ha a kezed vagy a lábad megbotránkoztat téged, vágd le és dobd el magadtól! Jobb neked nyomorékon vagy sántán bemenned az életre, mint két kézzel vagy két lábbal az örök tűzre kerülnöd. És ha a szemed botránkoztat meg téged, vágd ki és dobd el magadtól! Jobb neked fél szemmel az életre bemenned, mint két szemmel a gyehehnára kerülnöd”. (Mt 18,8-9)

Visszatetszőnek tűnik számunkra ez az öncsonkításra való felszólítás. Ehhez azonban egyrészt tudnunk kell, hogy a zsidó felfogás szerint az emberi ösztönöknek a szervekben van a székhelye:

"A fennhéjázó szemet, a hazug nyelvet,
az ártatlan vért ontó kezet,
az álnok tervet forraló szívet,
a gonoszra sebtében siető lábakat" (Péld 6, 17-18)

Tehát a jézusi felszólítás nem a nyelv, a kéz, a szív, a láb elvetéséről szól, hanem a fennhéjázástól, hazugságtól, a vérontástól, az álnokságtól, a gonoszszágtól való megtisztításról.

Másrészt a bűneink nem csak az érzékeinkhez, az ösztöneinkhez nem csak különféle testrészekhez kapcsolódnak, hanem hozzánk nő-

nek, részünkké válnak, mint azok és a bűneinktől való megtisztulás sokszor legalább olyan fájdalmas mint egy érzékszerv, egy testrész elvesztése. De még a fulladásos halál is jobb, még a sántaság is jobb, még a félszeműség is jobb, még a meg nem születettség is jobb annál, mint elkárhozni. "Jobb a bűn miatt rövid ideig tartó büntetést szenvedni, mint örökké tartó gyötrelmek között lenni." (Origenész)

A régi zsidók a nagyobb bűnösöket úgy büntették, hogy a vétkesnek egy nagy követ kötöttek a nyakára és mély vízbe süllyesztették.

„Aki pedig megbotráncoztat egyet e kicsik közül, akik hisznek bennem, jobb volna annak, ha malomkövet kötnének a nyakára és a tenger mélyébe vetnék”. (Mt 16,6)

„Jobb neked nyomorékon vagy sántán bemenned az életre, mint két kézzel vagy két lábbal az örök tűzre kerülnöd.

Jobb neked fél szemmel az életre bemenned, mint két szemmel a gyehenna tűzére kerülnöd”. (Mt 18,8.9)

„Az Emberfia ugyan elmegy, amint meg van írva róla, de jaj annak az embernek, aki az Emberfiát elárulja. Jobb lett volna annak az embernek, ha meg sem születik” (Mt 26,24).

Most vizsgáljuk meg a botráncoztat, hurkot állít, fogságba ejt fogalom ellentétét, az üdvözít, megment, megszabadít fogalmat.

A Bibliában legfőképpen Isten a szabadító és üdvözítő, ő szabadította ki népét Egyiptomból és minden más fosztogató ellenségtől (Kiv 14,30; 15,2; MTörv 32,15; Zsolt 106,21). De nem csak a nép egészének adott szabadulást, hanem azoknak is, akik hozzá fordulnak. A történelem végén bekövetkező végérvényes szabadulást, üdvösséget Isten a Messiás által adja (Ter 49,18; Iz 45,8; 49,8; 51,5 kk. 8; 56,1; Zsolt 12,6; 50,23; 67,3; 91,16; 119,123.166.174; Lk 1,77; Jn 4,22; Csel 4,12; 16,17; Róm 11,11; 2Kor 6,2). Ez az eljövendő szabadulás, üdvösség Isten győzelmének a gyümölcse, amikor megszabadít az elnyomástól, az ellenség hatalmától, a nyomorúságtól és a bűntől. Jeremiásnál találkozunk azzal, hogy nem a bálványok (Jer 2,27 kk.; 11,12), hanem Jahve Izrael üdvössége (3,23; 14,8 kk.), a messiási ország megszilárdulását is Jahvétől remélte, amelyben egy új Dávid uralma alatt jog és igazságosság uralkodik majd. – Ezeikielnél az üdvösség már nem politikai értelemben vett szabadulás (vö. Ez 34,22), hanem elsősorban a nép kiszabadítását jelenti az elnyomónak tekintett bűn, tisztátalanság hatalmából (36,29; 37,23). –

Deutero-Izajásnál Isten Izrael megváltója (43,3.11–14; vö. 41,14; 44,24; 47,4), a Bábelből való visszatérést úgy állítja elénk, mint egy második Egyiptomból való kivonulást (41,17–20; 43,16–21; 48,20 kk.), mint egy új országalapítást, Jahve országának megalapítását, amelyben Jahve törvényeinek ismerete most már nem a kőtábla, hanem a szív törvénye, a várt üdvösség örök üdvösség (45,17; 51,6.8). Az Újszövetség Istene kívül (Lk 1,47; 1Tim 1,1; 2,3; 4,10; Tit 1,3; Júd 25) Jézust is – kifejezetten – Üdvözítőnek, Megváltónak (szótér) nevezi (Lk 2,11; Jn 4,42; Csel 5,31; 13,23; Ef 5,23; Fil 3,20; 2Tim 1,10; Tit 2,13; 2Pét 1,1.11; 1Jn 4,14). Mt 1,21 Jézus nevének magyarázatakor már sokkal határozottabban érzékelteti, mint az Ószövetség, hogy az üdvösségvárás negatív értelemben a bűntől való szabadulást jelenti (vö. Lk 1,77; 7,49 kk.; 1Tim 1,15), amely más helyeken úgy szerepel, mint szabadulás az Isten (eszkatologikus) haragjától és az ítélettől (Róm 5,9; Jn 12,47; vö. 1Kor 5,5; 1Tesz 1,10; 5,9), megmenekülés a kárhozattól (Fil 1,28; vö. Mt 18,11; Lk 6,9; 19,10; 2Kor 2,15; Jak 4,12), az (örök) haláltól (5,20; vö. 2Kor 7,10), a tűztől (Júd 23), vagy pedig kimenekülés „ebből a romlott nemzedékből” (Csel 2,40). Pozitív értelemben az újszövetségi üdvösségvárás tárgya mindenekelőtt az élet; a boldogság, átkerülni a halál országából az élet országába (Ef 2,5), Isten mennyei országába (2Tim 4,18), aminek eredményeképpen az ember részesévé válik Isten dicsőségének (2,10).

Botránkoztat – üdvözít

Mit szűrhetünk le a magunk számára mindebből?

El kell döntenünk, tudnunk kell, hogy mit szeretnénk: Csapdát állítani, hurkot vetni a másoknak, elbuktatni, fogságba ejteni akarjuk, vagy üdvözíteni, megszabadítani? A valódi szeretet üdvözíteni akarja a másikat, nem pedig birtokolni, fogságba, hatalmába keríteni. Ha az ember őszintén szembenéz magával, rájön, hogy sajnos még a legbensőségesebb, legszorosabb emberi kapcsolatai is megtisztításra szorulnak.

Kocsis Imre

Josephus Flavius megnyilatkozása Jézusról

Josephus Flavius életútja és művei – A papi származású Josephus Kr. u. 37 táján Jeruzsálemben született. Fiatal korában megismerkedett a főbb vallási csoportokkal, a farizeusokkal, a szadduceusokkal és az esszénusokkal, sőt rövid időre csatlakozott is hozzájuk. Miután három esztendő egy Bannus nevű remete társaságában töltött, 19 éves korában visszatért Jeruzsálembe, és tagja lett a farizeusok csoportjának. Amikor 66-ban kitört a rómaiak elleni lázadás, Josephus önmérsékletre intett, ám később maga is bekapcsolódott a felkelésbe, és Galilea parancsnokává nevezték ki. Am Jotapata elfoglalása után a rómaiak fogságába került. Mivel sikerült Vespasianus jóindulatát megszereznie, a római csapatok oldalán élhette át a zsidó háborút, amelynek befejezése után Rómába költözött. Itt kezdte el írói tevékenységét, amellyel a legyőzött és megvetett népnek a becsületét kívánta megvédeni.

Első nagy történeti művében, amely a *De Bello Iudaico* (A zsidó háború) címmel vált ismertté, Josephus IV. Antiokhosz Epifánész idejétől Jeruzsálem bevételéig kíséri végig az eseményeket. Az első, arám nyelvű változatot zsidóknak szánta, hogy az elkeseredett és fanatikus honfitársait visszatartsa egy esetleges újabb Róma elleni lázadástól. A könyv később görögül is megjelent, sőt csak ebben a változatban maradt fenn. Ebben Josephus egyértelműen a zelótákat teszi felelőssé a felkelés tragikus következményeiért, s egyúttal felmenteni igyekszik a békére törekvő csoportokat, főleg a farizeusokat, akik egyébként a zsidóság vallási megújulásában nagy szerepet játszottak. A könyv megírásához a szerző különböző forrásokat használt fel, melyek történeti értéke változó.

Az 1. század utolsó évtizedében Josephus egy a zsidóság egész történetét felölelő történeti művet adott közre, amelynek megírásában valószínűleg Halikarnasszoszi Dionüsziosz hasonló jellegű műve (*Antiquitates Romanae*) ösztönzőleg hatott. Az *Antiquitates Iudaicae* (Zsidó régiségek – a magyar fordítás *A zsidók története* címet viseli) első kiadásban 93 táján jelent meg, majd 100 táján a má-

sodik kiadás következett. Josephus a világ teremtésétől kiindulva beszéli el a zsidóság történetét, nyilván azzal a céllal, hogy népe számára széles körben elismerést szerezzen. Nem véletlen, hogy a második kiadás nagyjából egybeesett egy védekező mű (*Contra Apionem* = *Apion ellen*) megjelenésével, amelyben Josephus határozottan visszautasítja azokat a zsidókkal szembeni gyanúsítgatásokat és vádakat, amelyek eléggé elterjedtek voltak. Az izraelita szerző népének ősiségére és nemes hagyományaira hívja fel a figyelmet, hangsúlyozva, hogy a zsidó állam nem volt sem monarchia, sem pedig oligarchia vagy demokrácia, hanem teokrácia, amelyben egyedül Isten irányította az emberi élet minden mozzanatát.

A zsidók története első tíz könyvében (a világ teremtésétől a babiloni fogságig terjedő időszakra vonatkozólag) Josephus az Ószövetséget vette alapul, de a bibliai történeteket nemritkán legendás elemekkel kiegészítette (pl. Mózes gyermekkora; II 9-12). A fogság utáni időre vonatkozólag kevés forrás állhatott rendelkezésére, mert a zsidó történelem ezen szakaszáról csak röviden ír. Am a Makkabeusok korától kezdve ismét részletesebbé válik a beszámoló, hiszen a Makkabeusok 1. és 2. könyve bőséges anyagot nyújtott. A hellenista kor végére és a római korra vonatkozólag részben írott forrásokat (pl. Damaszkuszi Nikolaosz művét), részben szóbeli hagyományokat használt fel.

Josephus a hellenista szerzők szokásának megfelelően ír, nyilván azzal a céllal, hogy a görög-római világban is elismerést szerezzen magának. A zsidó háborúról szóló könyvét például előszóval kezdi, amelyben vázolja szándékát, hangsúlyozza az elbeszélte anyag megbízhatóságát, a végén pedig barátjának, Epaphroditosznak ajánlja művét. Az események elbeszélése során is figyelemmel van nem zsidó olvasóira. Isten lényegét olyan fogalmakkal írja körül, amelyek a görögök számára jól ismertek voltak (atya, építőmester, minden dolgok forrása, eredet nélküli, változhatatlan, elpusztíthatatlan). Nagy hangsúlyt helyez a természetre, az erényre, a lélek halhatatlanságára. A zsidóság fontosabb csoportjait (szadduceusok, farizeusok, esszénusok) érdekes módon mint filozófiai iskolákat mutatja be.

Az Újszövetség korának, főleg a történeti eseményeknek az ismeretéhez Josephus Flavius művei nélkülözhetetlen források. Ebből kifolyólag a keresztények körében mindig is nagy becsben álltak. A

rabbinista zsidóság ellenben némi ellenszenvvel kezelte őket, talán azért, mert nagyban támaszkodnak a Szeptuagintára.⁴

Josephus Flavius Jézussal kapcsolatos megnyilatkozása (Testimonium Flavianum)

A *zsidók története* műben kétszer is említés történik Jézusról: az egyik helyen röviden, a másikon valamelyest hosszabban. A rövidebb megnyilatkozás Jakab és néhány társa Kr. u. 62-ben történt halálra ítélésének és megkövezésének összefüggésében olvasható. Az eljárásról, amelyet Anan főpap kezdeményezett, így ír Josephus:

„Tehát a nagytanácsot törvényszéki ülésre hívta össze, és eléje állította Jakabot, aki testvére volt Jézusnak, akit Krisztusnak neveznek, s még néhány más embert; törvénysértéssel vádolta őket és végül megköveztette” (XX 9,1).⁵

Jakab Jézus testvéreként jelenik meg a szövegben. A kijelentés hitelességét, mármint a Josephustól való származását a kutatók többsége elfogadja. Más a helyzet a hosszabb megnyilatkozással, amelyet a *Testimonium Flavianum* névvel szoktak illetni. Ez a XVIII. könyv 3. fejezetében, a Pontius Pilatus elleni jeruzsálemi zendülés elbeszélése után olvasható:

„Ebben az időben élt Jézus, ez a bölcs ember, ha ugyan szabad őt emberek neveznünk. Ugyanis csodákat művelt és tanította az embereket, akik szívesen hallgatják az igazságot és sok zsidót és görögöt megnyert. Ő volt a Krisztus. És ámbár főembereink följelentésére Pilatus keresztre feszítette, most is hívek maradtak hozzá azok, akik addig szerették. Mert harmadnap feltámadt és megjelent közöttük, mint ahogy Istentől küldött próféták ezt és sok más csodálatos dolgot előre megjövendöltek felőle. S még ma is megvan a keresztények felekezete, amely róla vette a nevét” (XVIII 3,3).⁶

A *Testimonium Flavianum* hitelességéről a 16. század óta folyik heves vita, mivel a leírásban több olyan megjegyzés is van, amely keresztény hitvallásnak tekinthető. A szakasz eredetére vonatkozólag

⁴ A Josephus Flavius életművel kapcsolatos szakirodalom rövid áttekintéséhez vö. KOCSIS I., *Bevezetés az Újszövetség kortörténetébe és irodalmába I*, Budapest 2010, 105k.

⁵ Az idézet forrása: JOSEPHUS FLAVIUS, *A zsidók története*. XI-XX. könyv, Budapest 1966, 498 (fordította Révay József).

⁶ Uo. 387.

három vélemény is napvilágot látott: 1) A szöveg egésze Josephus Flaviustól való (hitelesség-hipotézis). 2) A szöveg egésze későbbi, keresztényektől származó betoldás (interpoláció-hipotézis). 3) Egy Josephustól származó alapszöveget néhány ponton keresztény másolók átdolgoztak és kiegészítettek (átdolgozás-hipotézis).⁷

A magunk részéről a harmadik magyarázati módot tartjuk a legelfogadhatóbbnak. Nemigen valószínű, hogy a szöveg egésze Josephustól származna, hiszen ő mindvégig a zsidó hit és hagyomány elkötelezettje volt, s ezért kétséges, hogy a Jézus természetfeletti eredetébe és messiásságába vetett hitet oly határozottan osztotta volna. Sőt *Origenész* az egyik könyvében (*Kelszosz ellen* I, 47) éppen azt veti a zsidó történetíró szemére, hogy nem tekintette Messiásnak Jézust. Másfelől az is nehezen elgondolható, hogy a szakasz egésze keresztény betoldás lenne. Abból, hogy Josephus hírt adott Keresztelő János tevékenységéről és hatásáról (vö. *A zsidók története* XVIII 5,2), joggal következtethetünk arra, hogy ezt Jézussal kapcsolatban is megtette. Továbbá a másik, rövid megjegyzés Jézusra vonatkozólag jobban érthető, ha az olvasók korábban már némileg bővebb információt kaptak róla.

Mindenesetre kérdés, hogy mi is lehetett a Josephus Flavius által írt alapszöveg. Néhány kutató szerint Josephus eredetileg negatív tónusú, Jézus ellenes és keresztényellenes szöveget készített, amelyet keresztény másolók radikálisan átdolgoztak.⁸ Ez a nézet egyfelől eléggé önkényesen kezeli a görög szöveget,⁹ másfelől abból a hamis előfeltevésből indul ki, hogy egy zsidó történetíró csakis ellenséges hangnemben írhatott Jézusról. Sokkal elfogadhatóbb az az eljárás,

⁷ Ismertetésünket az alábbi művekre alapozzuk: A. FEUILLET, *Ókori történetészek Jézusról*, Mérleg 17 (1981) 42-54; J. P. MEIER, *A Marginal Jew. Rethinking the historical Jesus I*, New York 1991, 56-88; G. THEISSEN – A. MERZ, *Der historische Jesus. Ein Lehrbuch*, Göttingen 1996, 74-82; F. F. BRUCE – E. GÜTING, *Ausserbiblische Zeugnisse über Jesus und das frühe Christentum*, Giessen/Basel 2007⁵, 27-36.

⁸ Vö. R. EISLER, *IÉSZUSZ BASZILEUSZ U BASZILEUSZASZ I*, Heidelberg 1929; S. G. F. BRANDON, *Jesus and the Zealots*, Manchester 1967, 359-368; E. BAMMEL, *Judaica*, Tübingen 1986, 177-193. Ezen szerzők szerint Josephus rómaiak elleni lázítónak tekintette Jézust.

⁹ Néhány példa erre vonatkozólag: *szofosz anér* (bölcshíró) helyett *szofisztész kai goész anér* (szemfényvesztő és varázsló híró); *pollusz ... epépageto* (sokat megnyert) helyett *pollusz... apépageto* (sokat elcsábított).

amely csak azokat a kijelentéseket tekinti későbbi betoldásnak, amelyek egyértelműen a kereszténység felfogását tükrözik: *ha ugyan szabad őt embernek neveznünk. – Ő volt a Krisztus. – Mert harmadnap feltámadt és megjelent közöttük, mint ahogy Istentől küldött próféták ezt és sok más csodálatos dolgot megjövendöltek felőle.*¹⁰

Mindazonáltal megfontolandó, hogy Josephus valamilyen formában a Krisztus szót nem használta-e: nyilván nem hitvallásként, hanem „semleges” utalásként. Ez utóbbi lehetőséget támasztja alá az a tény, hogy a másik Jézussal kapcsolatos helyen kifejezetten ez áll: „akit Krisztusnak neveznek”. Ugyancsak ezt sugallja a „khrisztianosz” főnév használata is, amely a Khrisztosz névvel függ össze.¹¹ Érdekes, hogy Agapiosz hierapoliszi püspök (10. sz.) az arab nyelvű *Világtörténetében* idézi Josephus tanúságát. Ebben van ugyan utalás Jézus messiásvoltára és feltámadására, de ez Jézus követőinek véleményeként van bemutatva.

„Abban az időben élt egy Jézus nevű ember. Jó életvitelt mutatott fel, és erényes ember hírében állt. A zsidók és más népek köréből sok ember vált tanítványává. Pilátus keresztre feszítésre és halálra ítélte, de azok, akik tanítványaiá váltak, nem hagytak fel követésével. Azt hirdették, hogy a keresztre feszítés után három napra megjelent nekik és él; ezért talán ő volt a Messiás, akikről a próféták csodálatos dolgokat hirdettek.”¹²

Honnan merítette Josephus az ismeretét? Minden bizonnyal azokból a híresztelésekből, amelyek Palesztinában általánosan elterjedtek voltak. G. Theissen és A. Merz nézete, miszerint a zsidó történetíró Jézusképe a lukácsi iratok Jézus-képéhez hasonlít, s esetleg Rómában élő, lukácsi szemléletet képviselő keresztények hatottak rá, nem tűnik igazán megalapozottnak.¹³

¹⁰ Vö. J. KLAUSNER, *Jézus élete, tanítása és korának viszonyai a zsidó, görög és római források alapján*, Budapest 1993, 26-27 (eredeti héber kiadás 1922-ben); P. WINTER, Josephus on Jesus and James, in E. SCHÜRER, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ I*, Edinburgh 1973, 428-441; G. VERMES, *The Jesus Notice of Josephus Re-Examined*, JJS 38 (1987) 1-10; J. P. MEIER, *Marginal Jew*, 61.

¹¹ Vö. A. FEUILLET, *Ókori történetek*, 51; G. THEISSEN – A. MERZ, *Der historische Jesus*, 78; F. F. BRUCE – E. GÜTING, *Ausserbiblische Zeugnisse*, 32-33.

¹² Saját fordítás a F. F. BRUCE – E. GÜTING könyvében (*Ausserbiblische Zeugnisse*, 34-35) található német szöveg alapján.

¹³ G. THEISSEN – A. MERZ, *Der historische Jesus*, 82.

Gyürki László

A tengerparti Cezarea

Földrajzi fekvése – Nemzeti park található ma az eltűnt Cezarea város helyén a Saron völgy északi végén a Szedot Yam kibbuz szomszédságában. Ugyanezen a helyen volt már a föníciai horgonyozó hely a „Sztraton torony”. Ennek történetét szeretnénk röviden tárgyalni a kezdetektől az újszövetségi időkig főképpen Bernardin R. Höhn: *Cäsarea am Meer* (Im Land des Herrn folyóirat 2012. 2. szám) alapján.

A Sztraton torony – Sztraton torony, görögül *Sztratonosz pyrgosz*, görögösített formájára a szidoni, tehát föníciai *Abd-ashtart* (=Sztraton) királynévre mehet vissza. A helységet a Kr. e. 4. században a szidoni Sztraton király alapította. A Sztraton torony föníciai kikötő volt, írja Flavius Josephus „A zsidók története” c. könyvében. A „torony” név arra utal, hogy erődtípmény volt.

A Hasnoneus Alexander Janneus (103-76) uralkodása kezdetén, Dora-nak és a Sztraton toronynak egy Zoilus nevű tirannus volt az ura. Őt Ptolemeusz Lathyrusz győzte le majd a Sztraton torony Kr. e. 96-ban Alexander Janneusé lett.

Változatos a története. Alexander Janneus halálával kezdődött a Hasnoneus dinasztia hanyatlása. Róma ugyanebben az időben kezdte meghódítani a hellén keletet. A római hadvezér Pompeius legyőzte Mithriadeszt Pontusz királyát, majd Kr. e. 64-ben megjelent Damaszkusz előtt és elfoglalta a szeleukida birodalmat, amely a római Szíria provincia lett. Pompeius érdeklődése ezután Júdeára irányult, ahol az ő idejében egy területi átrendezés történt. Ennek folyamán több város autonóm lett, közöttük a Sztraton torony is (Pompeius Kr. e. 64-ben foglalta el).

Marcus Antonius I. Heródest (Kr. e. 73-4), Kr. e. 41-ben bátyjával, Phasaellel együtt Júdea tetrarkájává nevezte ki. A párthusok Kr. e. 40-ben elfoglalták Júdeát, és a Hasnoneus Antigonus Mattathiást tették királlyá. Phasael a fogságban öngyilkos lett, de Heródesnek sikerült Rómába menekülni, ahol a római szenátus Kr. e. 40-ben Júdea, Galilea és Perea királyává nevezte ki.

Heródes Kr. e. 39-ben megkezdte új birodalmának visszahódítását. Ez két évvel később Jeruzsálem elfoglalásával lezárult. Marcus Antonius Kr. e. 36-ban arra kényszerítette, hogy Iturea, Szamária, Nabatea részeit és a partvidéket (Sztraton toronnyal együtt) híres szeretőjének Kleopátrának átadja. Antonius és Kleopátra is a Kr.e. 31-ben elvesztett Actium-i tengeri csata után 30-ban Egyiptomban öngyilkos lett. Heródesnek sikerült elérni, hogy a győztes Octavianus őt elismerte királynak és területeit visszakapta. Így a Sztraton torony ismét Heródes uralma alá került.

Kikötőváros alapítása – Heródes egyik fő célja az volt, hogy a gazdasági helyzetet birodalmában megjavítsa. Ehhez az is hozzátartozott, hogy jól kiépített kikötője legyen, amely nagyobb és biztonságosabb, mint Joppe. Figyelme hamarosan a föníciai városra Sztraton toronyra irányult, amely akkor már pusztulóban volt. Ezen a Dora és Joppe közötti szakaszon nem volt kikötő. Heródes nemcsak ezért, hanem a környék szépsége miatt is választotta ki építési céljára. A terület egyébként nem volt kedvező, mert talaja homokos és nem volt ívóvíz a környéken. Heródes tervet készíttetett a város és a kikötő újjáépítésére. Nem lehet pontosan tudni, hogy mikor kezdte a munkálatokat, mert Josephus adatai különböznek. A "Zsidók történetében" azt írja, hogy a várost 12 év alatt építették fel, a másik helyen pedig, hogy „kilenc évi munka után fejeződött be”. A szakemberek többsége ma a 12 évből indul ki, Kr. e. 22-től 10-ig.

Cezarea felavatása – Heródes elhatározta, hogy a Sztraton tornyot Octavianus császár tiszteletére köszönetként is *Cesarea*-nak nevezi el. Hasonlóképpen a kikötő is a császár tiszteletére *Szebasztosz limen*, tehát Augustus-kikötő lett. A galileai Cesarea Philippi megkülönböztetésére (Mt 16,13; Mk 8,27) görög neve *Kaiszareia paraliosz* („Cezarea a parton”) lett. A későbbi *Caesarea Maritima* (*Tengerparti Cezarea*) az újabb időkből származik.

Cezarea Heródes legkiválóbb építési alkotása. Lakossága 40-50.000 lehetett. Gazdasági és stratégiai jelentősége szerint Alexandria után a keleti Földközi-tenger második legnagyobb kikötője lett, amely Pireusznak Athén kikötőjének nagyságával vetekszik.

A nagyszerű kikötővárost fényes ünnepségekkel avatták fel. Mint Rómában és más városokban itt is voltak zenei és sport versenyek, gladiátor játékok, kocsiversenyek. A tömeg Heródes bőkezűségéből nappal a játékokban, éjszaka ittas szórakozásokban mulathatott. A császár és felesége (akik nem voltak jelen), bőkezű ajándékokkal segítették az ünnepségeket, Heródes pedig megígérte, hogy a jövőben is lesznek harci játékok, (melyeket szintén a Cézár után neveztek el). Ezeket az olimpiai hagyományt követve négyévenként tartották.

Cezarea leírásánál Josephus írásaira vagyunk utalva. Először is szól a nagy gátról, amelynek tenger felőli oldala megtörte a hullámokat. A gáton a kikötő körül fal volt magas tornyokkal. A legnagyobb és legszebbet Drususról, a császár mostohafiáról, Drusionak nevezte el. A kikötőben rengeteg raktár volt az áruk tárolására, és körben széles sétány, ahol az utasok kényelmesen körbejárhatták a kikötőt. A kikötő bejárata észak felől volt. A bejárat mindkét oldalán lábazaton nyugvó 3-3 óriási méretű szobor volt. A kikötővel határos épületeket a helyi kurkar-köből készítették és fehér díszítéssel vontak be. A régészet is bizonyította, hogy a tervezésnél az ú. n. "hippodamikus várostervet" alkalmazták, amelyben az utcák egy derékszögű rácshálót képeztek. Josephus megemlíti még az amfiteátrumot, a színházat, és a piacteret. Említésre méltó még a két vízvezeték, melyek a Kármel hegyről vezették a vizet a városba. Volt még egy ki nem ásott amfiteatrum északkeleten és egy 450 méter hosszú hippodrom a város keleti részén. A Heródes-palota a kikötőtől délre a földnyelven fekszik.

Cezarea római igazgatási központ lesz – Jellemző Heródes tekintélyére a rómaiak szemében, hogy halála után Kr. e. 4-ben végrendeletét tiszteletben tartották és három fiatalabb fiát kormányzóként nevezték ki apjuk felosztott birodalmában. A nép Heródes halála után utódaitól adócsökkentést és politikai reformokat is követelt. Mivel ezek a követelések nem teljesültek, komoly zavargások keletkeztek. Publius Quinctilius Varus a Júdeáért felelős szíriai légátus egy légiót küldött Jeruzsálembe és a lázadást leverte.

Heródes örökösei várták a császár döntését a trónöröklés ügyében. Augustus alapján elfogadta Heródes végrendeletét, de a főörökös Archelaosz, aki a királyi címre számított kénytelen volt Júdea, Szamária és Idumea etnarkája címmel megelégedni. Archelaosz uralma nem volt hosszú életű. A császár parancsa ellenére éppen olyan durván kormányzott mint apja, viszont kevesebb képességgel. Amikor a szamaritánusok ezért panasszal fordultak a császárhoz, az megfosztotta Archelaoszt etnarkai címétől és Kr. u. 6-ban száműzte Galliába. Uralkodási területe Szíria provinciába lett besorolva. A prefektus (később prokurátor), akinek hivatali helye Cezareában volt, katonai parancsnoksággal és független bírói döntéshatalommal rendelkezett, így ő normális időkben a provincia légátusával egy szinten volt. Csak krízis idején kapcsolódott be a szíriai légátus és mint rangosabb vette át a parancsnokságot.

Heródes palotája – Szent Pál történetében szereplő "Heródes praetoriuma" (Apcsel 23,35) Cezareában sokáig ismeretlen volt. Csak a múlt század hetvenes éveinek végén, amikor a kikötőtől délre fekvő földnyelvet kutatták át, bukkantak egy nagy épület alapjaira, amit végül is Heródes palotájaként azonosítottak.

A palota két területen épült. Az alsó, a földnyelv elején fekvő a régibb, tehát a heródesi időből származik. Közepén egy nagy vízmedence volt (35x18 m), aminek a közepén egy szobor emelkedett.

A palota magasabban fekvő, fiatalabb részét a római időben építették hozzá, amikor a prefektus, majd a prokurátorok nagyobb igényt mutattak. Az uralkodó elem egy nagy belső udvar volt, aminek az északi oldalán volt a kihallgatási terem az ApCsel 25, 23-ból ismert "fogadási terem". Rejtélyes, hogy Josephus leírásában ez a palota miért nem szerepel. Csak általában "pompás királyi palotáról" szól, amelyekkel Heródes a várost díszítette.

A Pilátus felirat – Cezareában találták olasz régészek az amfiteátrumban 1961. júniusában a mostanáig egyedüli Poncius Pilátus prefektusra (hivatali ideje Kr.u. 26-36) vonatkozó régészeti emléket. A kövön a római felirat egy része található, amely így szól:

...TIBERIUM

...PON]TIUS PILATUS

...PRAEF]ECTUS IUDA[EA]E

Valószínű ez a felavató felirat Tiberius császár számára készült, ami azt is bizonyítja, hogy Pilátus pontos megnevezése "prefektus" volt, és nem „prokurátor” mint a helytartóknál a Kr. u. 1. században. A kő Jeruzsálemben az Izrael Múzeumban van, Cezareában egy másolatot helyeztek el.

A korai egyház Cezareában – Az Apostolok Cselekedeteiben a Fülöpről és Péterről szóló hírekből tudjuk, hogy Cezareában

már korán volt keresztény közösség. Fülöp a hét diákonus egyike (ApCsel 6,5) és evangélista (21,8), Szamáriában kezdte misszióját (8,5). Angyal utasítására a Jeruzsálemből Gázába vezető úton találkozott az etiópiai királynő kincstárosával, s miután "Jézus evangéliumát" hirdette neki, megkeresztelte (8,26-38). Azután a „Úr Lelke” elragadta Fülöpöt, akit aztán a Gázától 15 km-re északra fekvő Asdódban látták ismét. Onnan a parton vándorolt „s útközben hirdette az evangéliumot minden városban, míg meg nem érkezett Cezareába” (ApCsel 8,39-40). Ott harmadik missziós útja végén Pál is meglátogatta (21,8).

Az ApCsel szerzője Kornéliusz százados megkereszteléséről is beszámol: „Cezareában élt egy Kornéliusz nevű férfi, az itáliai zászlóalj századosa” (ApCsel 10,1). (Lukács Kr.u.70 után írta könyvét. Ebbe időrendi hiba csúszott, mert az „itáliai zászlóalj” csak Kr.u. 69 után állomásozott Cezareában). Ismét angyal utasítja Kornéliuszt, hogy hívassa el Pétert Joppéból. A százados két szolgáját és "egy is-

tenfélő katonát" küld Joppéba (10,3-8). Ők megtalálták Pétert, aki a Szentlélek sugallatára barátságosan fogadta őket. „Másnap útra kelt és velük ment. Néhány joppei testvér is vele tartott” (10,20-23). A kis csoport másnap érkezett Cezareába, ahol Kornéliusz várta őket. Péter prédikációjára „a Szentlélek már leszállt mindenkre, aki hallgatta a tanítást.” A "pogányok" nyelveken kezdtek beszélni. Péter ebben azt a jelet látta, hogy a nem-zsidókat is meg lehet kereszteni és felvehetők a közösségbe (10,44-48). Így egy döntő lépés történt Cezareában a korai egyházban a nem-zsidók missziójára vonatkozólag.

I. Heródes Agrippa király halála – Ugyancsak érdekes, amit ApCsel (12,19b-23) I. Agrippa (Kr. u. 10-44) király haláláról közöl, mert azzal párhuzamos Josephus írása is.

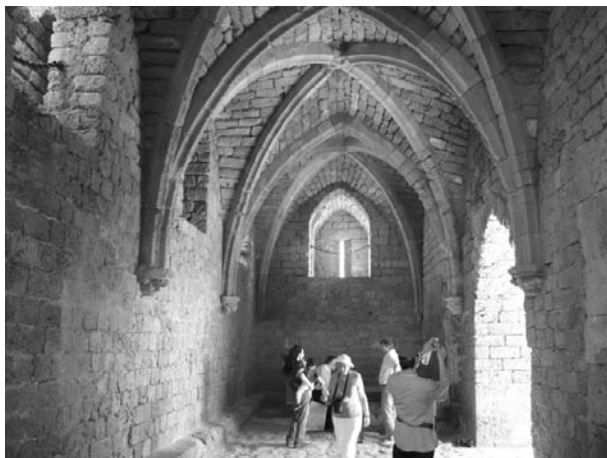
Heródes egyik unokáját I. Agrippát Caligula (Kr. u. 37-ben) királlyá nevezte ki, de hivatalát valójában csak 41-től 44-ig töltötte be. A keresztény közösséggel szembeni ellenséges magatartásáról szóló elbeszélés erre az időre vonatkozik. Ezzel van összefüggésben nyomorúságos halálának a leírása is (ApCsel 12,1- 19a).

Ha az ApCsel leírását Josephus írása mellé tesszük, látjuk, hogy bár a részletekben vannak különbségek, de a szövegek lényeges pontokban megegyeznek: Cezarea, a kormányzási központ a történés helye, pontosabban a tribün a színházban, a királyi palást, a hízogő káromló kiáltások, I. Heródes Agrippa hirtelen kezdődő halála.

Pál Cezareában – Pál többször járt Cezareában. Megtérése és Damaszkuszból való menekülése után Pál ismét Jeruzsálemben tartózkodott. A "hellénisták" gyilkos tervet szöttek ellene. „Amikor ezt a testvérek megtudták, Cezareába kísérték, majd onnét Tarzuszbá küldték” (ApCsel 9,26-30). Újra Cezareában találjuk Pált második missziós útja után, amikor Efezusból Cezareába érkezett (ApCsel 18,21,22). Harmadik missziós útjáról visszatérve Cezareában töltött néhány napot Fülöp diákonus és evangélista házában (ApCsel 21,7,8). Egészen más körülmények között, fogolyként került újra az apostol Cezareába. Antonius Felix volt akkor a helytartó (hivatali ideje Kr. u. 52-60). Eléje viszik Pált, mint római polgárt. Felix először megparancsolta, hogy Pált „Heródes pretoriumában tartsák fogva” (23,35). De mivel a következő tárgyalás semmi határozatot sem

hozott, Pált továbbra is "könnyű fogságban tartották" (24,1-23). Felix azzal is számolt, hogy Pál él a lehetőséggel és kiváltja magát, ami viszont nem történt meg (24,26). Két év után Felix Pált utódjának Porcius Fesztusznak adta át (hivatali ideje 60-62). Fesztusz hivatali ideje elején rövid ideig Jeruzsálemben tartózkodott. Cezareába való visszatérése után került sor Pál ügyének tárgyalására, amelyen Jeruzsálemből a zsidó vádlók is jelen voltak. Ennek a tárgyalásnak a végén Pál római állampolgárságát felhasználva fellebbezett a császárhoz. (25,1-12). Ez Fesztusznak is jól jöhetett, mert ezt a problémás foglyát jóformán hivatali úton tudta továbbküldeni a császárhoz.

Előtte II. Agrippa és testvére Berenike bemutatkozó látogatást tettek Fesztusznál. Az ő jelenlétükben történt még egyszer Pál kihallga-

Cézárea: A keresztesek erődtímnéve

tása a palota „fogadó termében”, amikor ő nagy védőbeszédet tartott. Agrippa király ezt mondta Fesztusznak: „Ezt az embert el lehetne bocsátani, ha nem fellebbezett volna a császárhoz” (25,23-26,32).

Cezareából aztán Pált, mint foglyot hajón vitték Rómába. Ezzel végződnek az újszövetségi bizonyítékok is Cezarea kikötővárosról, amit csak az Apostolok Cselekedeteiben találunk megírva.

É l ő I g e**BIBLIAISKOLA****Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*****Vágvölgyi Éva*****A jahvista és a jahvista őstörténet****A.) Alapgondolat**

Miután a jahvista történeti mű a királyok korában, feltehetően Salamon idején született, röviden áttekintjük a Pentateuchus jahvista forrásra visszavezethető szövegeit, különös tekintettel a teremtéstörténetre. „Jahvista őstörténet” címszó alatt az ószövetség-tudomány felfogása szövegek gyűjteményét érti, amelyeket a Teremtéstörténet könyvének első tizenegy fejezetében találunk. Ezek pedig a következők: a Paradicsom-elbeszélés a Ter 2-3-ban, Káinnak és a Káin utódainak a története a Ter 4-ben, a Vízözön-történetek gyűjteménye a 6-8 fejezetben, Kánaán megátkozása Ter 9,18-27, a Népek táblájának gyűjteménye a Ter 10-ben és a Bábeli torony története a Ter 11,1-9. Ezek a szövegek eredetileg egy zárt elbeszélés gyűjteményt képeztek. A kutatók közt széles körben elterjed az a vélemény, hogy ez az elbeszélés gyűjtemény egy nagy történeti mű kialakulásának kezdetét jelentette, ez a jahvista forrás az őstörténettel kezd majd egészen a honfoglalásig elmondja Izarel előtörténetét, melyet ennek alapján tudunk rekonstruálni. Csomópontja a híres Ábrahámhoz intézett isteni beszéd a Ter 12,1-3-ban. Ennek a történeti műnek a datálása nemrégiben újra vitatottá vált, de az őstörténet magjának a kialakulása mindenesetre a Krisztus előtti 10. századra, a dávidi-salamoni nagybirodalom idejére tehető. Ha ebből a datálásból indulunk ki, akkor ez itt a legrégebbi izraelita szöveg, amely átfogó értelemben vonatkozik a „világmindenség és a környező világ” tematikára. A jahvista világszemléletének középpontjában Jahve áll és műve

arra az alaptapasztalatra épül, hogy a sikerhez jutás minden szinten Jahve áldásától függ

A történeti mű szerzőjének a „jahvista” elnevezése onnan származik, hogy Istent Jahve néven említi, bár a Kiv 3,15 szerint Isten csak a Mózesnek adott kinyilatkoztatásban nevezte így magát.

B.) A szöveg: Ter 1-11. fejezet

C.) Bevezetés

1. Az ábrázolás szándéka

Mi hozzá vagyunk szokva az elbeszéléseknek ehhez a sorrendjéhez s bár esztétikailag csodáljuk az ábrázolás egyediségét, szemléletességét, de olvasás közben a tolmácsolását önkéntelenül megmosolyogjuk mert a stílusa naiv, Istent antropomorf módon ábrázolja. Az elbeszélőnek és a hallgatónak abban a korban a mienktől eltérő igénye volt. Nem volt bennük kíváncsiság és érdeklődés aziránt, ahogy régen volt, nem akartak visszahelyezkedni a távoli időkbe hogy azokról felvilágosítást adjanak. Az elbeszélő sokkal inkább a jelenlegi tapasztalatainak akart hangot adni és a múltbeli események elmondása által akarta a jelenlegi világot és a hallgatót formálni. Történelemlátása egyetemes, ezért nem csak Izrael őstörténetét mondja el, hanem egy nagyszabású teológiai gondolatra felfűzve egészen az őstörténetig megy vissza az időben. A jahvista történeti művét, az őstörténettel együtt úgy kell szemügyre venni, hogy azokat az emberi tapasztalatokat mondja el, amelyekkel a megírás idején, a mű keletkezésekor rendelkeztek. Az adott tér- és időbeli határokat, a már arányainál fogva is hatalmas heterogén anyagot a jahvista politikát és történelmet átható teológiával, kiváló történelmi érzékkel és zseniális szerkesztői készséggel az elrendezés, a fölépítés és a stílus mestereként olyan történeti műbe foglalta bele, amelynek egységét és egyszerűségét újra meg újra megcsodálhatjuk. Az egységbefoglalás (integráció) fő eszközei: a genealógia, a művelődés keletkezésének tana, a vándorlás motívuma, az elszigetelt anyag földrajzi szempontok szerinti elrendezése, a különféle mondanévek összekapcsolása azáltal, hogy az egyik a másiknak keretévé válik, és így hármas rendszer keletkezik.

2. Az adott élettér

Az elbeszélő Izraelt, a tizenkét törzset, az országot egy nagy történelmi tablóban ábrázolja elhelyezve a föld többi népei közé (Ter 12,3; 10,21.25-30). Az események színhelye az egész számára ismert világ, a teljes keleti térség, Mezopotámiától Krétaig, Észak-Szíriától az Arab félszigetig és Egyiptomig. Már a jahvista mű első mondata ezt az átfogó világlátást vázolja fel: „Azon a napon Jahve Elohim megalkotta az eget és a földet” (Ter 2,4b). Már ez a rádiusz csodálatos. Tulajdonképpen mi kényszeríti az elbeszélőt, hogy Izrael látóhatárától, az ő települési területétől, az ő közvetlen szomszédaiktól ilyen széleskörűvé bővítsé? Egyrészt a dávidi nagybirodalom kialakulásának új tapasztalata, az internacionális keretek tudatosulása, amelyet a jahvista mint egy nagy vérrokonságot ábrázol (Ter, 12,3) akár genealógiának is felfogható (Ter 10), természetesen Izraellel mint nemzettel a középpontban (Ter 12,1). Másfelől a kánaáni hagyományok beolvasztásának kritikája, amelyet egy ilyen totáltávtal készít elő.

Alaposan félreértenénk az elbeszélőt, ha azt hinnénk, hogy ebben a világperspektívában csak azt ábrázolja, amit a számos részismeretből elfogad. A világ számára nem egy állapot, nem egy nyugalmi helyzetben bemutatott objektum, melyet az ember a részterületek elemzésével kifejt. Számára a világ egy *esemény, folyamat*. Izrael és a világ népei, az emberiség, mint egész, és mint annak egyes elemei, a természeti világ egyformán ebbe a történetmozgásba vannak belefoglalva. Ez a „világ” esemény az elbeszélő számára tehát lényegében egy *minőségi* aspektus: a világ számára absztraktnak kifejezve az a terület, színtér, ahol megvalósul, realizálódik a létezés sikere és beteljesedése vagy elhibázása – úgy Izraelnek, mint más népeknek az emberiség szintjén, a világ természetes kiindulási alapja az életnek Izrael és más népek, egyszóval az emberiség számára. Az elbeszélő történeti művével nem egyebet akar elmondani, mint Jahve jelenlétének megragadását Izrael korai történetében, ez az amit a jahvista ábrázolni akar.

3. A jahvista világszemléletének középpontja

A jahvista világszemléletének középpontjában Jahve áll és műve arra az alaptapasztalatra épül, hogy a sikerhez jutás minden szinten Jahve áldásától függ a legelemibb életfeltételektől a külpolitikáig, a belpolitikáig. A sikerhez jutás nincs az ember kezében, tőle független, nem áll hatalmában. Ez nem csak Izraelre vonatkozik, hanem az egész emberiség szintjén érvényes. Izrael számára Jahve áldása, üdvözítő műve az Egyiptomból való kivonulás, a fosztogató midianita csapatok kiűzése, a filiszteusok igájának lerázása. Így ismerte meg a választott nép Jahvéban szabadító Istenét, ezért magasztalja Izraelt Jahve által megszabadított népként, s ezért tekintik Izrael fiai üdvösségük sziklájának Istent. Jahve áldásának tekinti Dávid és Salamon nagybirodalmát, amelynek kiindulását egészen a korai történetekig vezeti vissza, erre utal az ígéretbeszédekben és az áldásokban, melyekben előre vetíti a választott nép erejét, kiváltságos helyzetét és hatalmát más népek fölött, az ellenségein aratott győzelmeit (Ter 12,1-3; 27,27-29; 28,13-15; Szám 24,3-9.15-19), de nem kevesebb a sikere és boldogulása a földművelésben sem. Így áldja meg Izsák Jákobot, a tizenkét törzs atyját, e szavakkal „Adjon neked Isten az ég harmatából, a föld kövérségéből, bőséget a gabonából és a borból” (Ter 27,28); és Bileámnak így kell megáldania Izraelt: „Mily szépek sátraid, Jákob, hajlékaid, ó Izrael! Mint az erdős völgyek, mint a folyóvíz menti jól öntözött kertek, mint a sátrak, melyeket az Úr állított fel, mint a vizek mentén a cédrusok. Ömlik a víz vedreiből, s vetése bőséges vizek közé kerül”. (Szám 24,5-7; valamint vö. a Ter 26,12-14). De ez még nem elég. A jahvista horizontján a világperspektíva a teljes emberiség megáldását helyezi kilátásba amennyiben elismeri Izrael kiváltságosságát, Jahvétól való áldottságát (Ter 12,3; 27,29, 28,14; Szám 24,9).

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk a hetvenkilencedik óra anyagát tartalmazza.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravetítő
Tarjányi Béla szakmai vezető

D.) Óravázlat

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, idő-tartam</i>
1. Ének: Ároni áldás	ének hallás után	Áldjad én lelkem az Urat 49. o. , 5 perc
2. A jahvista és a jahvista őstörténet Megpróbáljuk nyomon követni a különböző történetekben az elbeszélő szándékát: egyfelől Jahve jelenlétét, másfelől, hogy a sikerhez jutás minden szinten Jahve áldásának függvénye	Az óravezető előadása, az adott szentírási helyek közös áttekintése	Szentírás, jegyzetfüzet ceruza 10 perc
2/a Jahvista őstörténet, a jahvista szerző, lásd Alapgondolat		
2/b Az ábrázolás szándéka, lásd Bevezetés 1. Az egyes szentírási helyeket kiscsoportban még egyszer átnézzük. A feladat az, hogy megkeressék, mit akart ábrázolni a szerző	Kiscsoportos munka, utána összegzés az óravezető irányításával, az óravezető összefoglalása	Szentírás, jegyzetfüzet, ceruza 40 perc
2/c Az adott élettér, lásd Bevezetés 2.	Az óravezető előadása	Szentírás, jegyzetfüzet, ceruza, 10 perc
2/d A jahvista világszemléletének középpontja, lásd Bevezetés 3. A jahvista szerző világszemléletének nyomon követése az adott szentírási helyek alapján	Csoportos munka az óravezető irányításával, az óravezető előadása	30 perc
3. Vonatkoztassuk a saját életünkre Élmények, tapasztalatok	Csoportos beszélgetés az óravezető irányításával	15 perc
4. Közös ima, ének	Kötetlen ima	gyertya, gyufa 10 perc

Köszöntő

Amikor valakit méltatnak, akkor felsorolják mindazt, amit az emberek értékesnek tartanak, elmondják, hogy mire vitte. Felsorolják a kitüntetések, díjak, címeket és rangot, azokat a szellemi és anyagi javakat, amiket gyűjtött, egyszóval amit az emberek értéknek tartanak. Mindazt, ami látszik, mindazt, ami a mulandóság körébe tartozik. Pedig az emberi életnek csak egyetlen értékmérője van Krisztus szerint, a szeretet, az egyetlen, ami a maradandó, hogy mennyit szeretünk. Nem számít, hogy magas szintű szellemi alkotás vagy valami lenézett, alsórendű fizikai munka, csak egy számít, hogy volt-e benne szeretet vagy sem. És ez sokszor rejtve marad az emberek előtt, csak Isten látja, csak ő tudja.

A szeretetben odaadott élet olyan, mint a földbe eltemetett mag, csak akkor derül ki az értéke, amikor kihajt és termést hoz. Vannak sikeresnek tartott, eredményes életek, amelyek idővel szétfoszlanak, semmivé lesznek, elfelejtik őket, és vannak életek, amelyekről azt mondják, hogy nem sokra vitte vagy látszólag egyenesen kudarcnak tűnnek – aztán egyszer csak új élet születik belőlük, gyümölcsöt terem, százszoros gyümölcsöt. Te címet, rangot, díjat is gyűjtöttél eddigi életedben, de ami valóban érték belőle, hogy önmagad helyett hányszor döntöttél a szeretet mellett, mennyi belőled a maradandó. Ezt talán még te magad sem tudod, csak Isten látja. Mi, akik szeretünk, s akiknek számára ajándék vagy a hetvenedik születésnapodra, nyugdíjba vonulásod alkalmából azt kívánjuk, hogy legyen áldott további életed, légy tápláló kenyere másoknak, szeretetben gyümölcsöző, légy magad is áldássá.

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat nevében,
Vágvolgyi Éva főtítkár

Egy életút

Interjú Tarjányi Béla biblikus professzorral¹

Zimányi Ágnes: Tarjányi Béla biblikus professzor, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának tanszékvezető tanára betöltötte a 70. évét és nyugdíjba ment. Műsorunkban Tarjányi Bélával beszélgetünk, aki évtizedeken át vezette az Újszövetségi Tanszéket.

Z.Á.: *Professzor úr, hány évet töltött Ön ezen a tanszéken?*

Tarjányi Béla: A budapesti Hittudományi Karon 41 tanéven keresztül voltam tanszékvezető professzor, ebből az első 6 év során az ószövetségi szentírástudomány tanára voltam, és 6 év után, 1977-től voltam az újszövetségi szentírástudomány tanára és az újszövetségi tanszék vezetője.

Z.Á.: *Annak idején Önt 1965-ben szentelték pappá. Hogyan lett Ön pap, hiszen úgy tudom, hogy a matematika felé is igen erősen érdeklődött, és fiatal korában matematika tanár akart lenni?*

T.B.: Érdekes módon alakult az életem és testvéreim élete, mert valahol Bugac mellett egy Bócsa nevű tanyavilágban éltünk. Négygyermekes család volt a miénk, tanyán laktunk, és bizony a nagyon nehéz háború alatti, utáni években születünk, cseperedtünk fel, amikor rendkívül nehéz volt a parasztembereknek az élete. Volt először árvíz, utána front és zabrálás, aztán jött a Rákosi-rendszer, először minden terményt elvettek, utána pedig a földet is elvették. Így azután édesapám abban az időben, tehát az ötvenes években, sőt már a negyvenes évektől, amikor a gyerekek kezdtek iskolába járni, fölnövekedni, egyszerűen elhatározta, hogy nem hagyja, hogy a gyerekei is ott sínylődjének ebben a szörnyű, üldözött parasztvilágban, és megpróbálta elérni, hogy mindannyian tanuljunk, diplomát szerezzünk. A szomszédok kinevették, mondván, hogy amikor a gyerekei tudnának már segíteni, dolgozni a gazdaságban, akkor elküldi őket iskolába – de bizony ő megtette. Először a bátyám indult, és inasként

¹ Elhangzott a Magyar Katolikus Rádióban 2012. július 22-én. Készítette: Zimányi Ágnes. Eredetiben meghallgatható a Rádió archívumában: júl. 22. este 22.30.)

dolgozva a szaléziaknál tanult. Persze több helyről elküldték, mivel szalézi volt az indulása, úgyhogy a gimnáziumot is talán négy városban sikerült neki végül nagy nehezen befejeznie.

Amikor én az általános iskolát elvégeztem, édesapám engem is gimnáziumba küldött. Vallásos volt a család, pap nagybácsi, nővér nagynénik voltak édesapám részéről, és a papi életnek egy nagyon tiszteletreméltó renoméja, megbecsülése volt a családban. Így azután számomra is felmerült komolyan az, hogy én is pap legyek, annál is inkább, mert már a bátyám szemináriumában volt, papnevelő intézetben. Persze nagyon vonzott sok minden más is, például a matematika, azzal nagyon sokat foglalkoztam a gimnáziumi évek során. Éppen negyedikben, érettségi előtt gondoltam arra, hogy talán inkább matematika tanár, illetőleg kutató leszek, de végül is amikor elérkezett az egyetemre való indulás ideje, úgy éreztem, hogy mégiscsak szívesebben lennék pap. Akkor aztán jelentkeztem Kalocsán – mi ahhoz az egyházmegyéhez tartoztunk –, és még Istenben boldogult Grósz érsek atya fogadott örömmel. Mivel eredményeim is jók voltak, meg éppen akkor üldözték szét a budapesti szeminárium hallgatóit politikai okokból, ezért éppen akkor a szeminárium szétzilálása után új hallgatókat küldtek oda a főpásztorok, köztük engem is. Így kezdtem azután Budapesten a teológiai tanulmányaimat, amit nagyobb nehézség nélkül sikerült elvégeznem, olyannyira, hogy az akkori menetrendnek megfelelően – amint az akkortájt a jobbaknak sikerülni szokott –, már a szentelés utáni évben elnyertem a teológiai doktori fokozatot is.

Z.Á.: *Talán a matematika szeretete is segítette Önt, hogy annyi nyelvet megtanult a teológiai képzés folyamán, hiszen úgy tudom, hogy öt-hat nyelvet is bír?*

T.B.: Ez érdekes, mert valóban azt mondják, hogy a matematikusok nyelvérzéke jó szokott lenni. Természetes, hogy teológián matematikával már különösebben nem kellett foglalkoznom, kellett viszont nyelvekkel, elsősorban a bibliai tanulmányok miatt. Akkor még nagyon fontosnak tartották a latint, de emellett az Újszövetség eredeti nyelvét, az ógörögöt is, az úgynevezett kojnét tanultuk, ezen kívül az Ószövetség nyelvét, a hébert, sőt, abban az időben még más szemita keleti nyelveket is oktattak a karunkon, például a szírt, az

arámot, ezekkel is nagyon szívesen foglalkoztam. A nyelvek tanulmányozásában nagy örömet leltam, szinte szenvedélyemmé vált. Modern nyelveket abban az időben még nem tanultunk a gimnáziumban – az oroszon kívül –, és a teológián sem volt még kötelező a nyugati nyelvek elsajátítása, én viszont a tanulmányaimhoz, a doktori értekezés elkészítéséhez szükségesnek láttam ezeket, hogy tudjam olvasni, feldolgozni a szakirodalmat – így aztán ezeket magánszorgalomból tanultam.

A nyelvek iránti érdeklődés magvát igazából a bátyám hintette el bennem. Emlékszem, hogy jóval korábban, még kisgyerekként dolgoztunk a szőlőben, a bátyám hazajött tavasszal, nyáron, szünetekben, és velünk dolgozott. Ő akkor a teológián már tanult görögöt, és munka közben elsorolta nekem a görög abc-t, és buzdított, hogy tanuljam meg. Én azután fújtam-fújtam: „alfa, béta, gamma, delta...”, és nagyon élveztem. Valahol talán itt kezdődött az idegen nyelvek iránti érdeklődés. Igaz, még édesapám is eltanult az oroszoktól, németektől néhány kifejezést: ott élt a családban a nyelvtanulás eleganciája, érdekessége. Amikor azután a teológián a Bibliával kapcsolatosan szükségessé vált egyrészt a bibliai nyelveknek, másrészt a modern nyelveknek a tanulása, akkor azt lehet mondani, hogy szinte szenvedélyesen vettem rá magam a nyelvtanulásra. Angolul például a német után nagyon gyorsan és könnyen sikerült megtanulnom. Az olasszal is eljátszogattam, és amikor Rómába kerültünk a legtöbben beiratkoztak a nyelvtanfolyamra, és vérrel verejtékezve tanulták az olasz nyelvet. Én egy órára elmentem, aztán azt mondtam, hogy ez időpocsékolás. Saját magam elkezdtem olvasni szakkönyveket, és minden további nélkül már az első félévben le tudtam tenni olaszul a vizsgáimat, két év után pedig az ottani szakdolgozatot is sikerült olasz nyelven megírnom.

Z.Á.: *Említette professzor úr, hogy az édesapjának feltett szándéka volt, hogy a gyermekei ne sínylődjének a kommunizmus által megnyomorított falusi paraszti világban, hanem abból tanulván kikecmeregjenek. Vajon édesapja, édesanyja megélhette azt, hogy Önt pappá szentelték? Megélhette azt, hogy sikeresen tanult, és Rómába kiküldték továbbképzésre?*

T.B.: Igen. Istennek legyen hála, megérhették. Az első nagy öröm az volt, amikor a Bátyámat pappá szentelték 1957-ben. Csodálatos emlék és öröm volt számukra az, hogy a fiuk bemutatja az első szentmiséjét, ott, a Bócsa külterületén lévő Zöldhalom kis erdejében, – egy lombsátorban, mert a kis iskola-kápolnába nem fért volna be a sok összegyűlt hívő. Ezt követően, nyolc év múlva én is befejeztem tanulmányaimat. Akkor én ugyanúgy elnyertem a papszentelés kegyelmét, és ugyanott, ugyanabban az erdei lombsátorban én is bemutatthattam az első szentmisémet, ami nekik is, meg az egész családnak nagy-nagy öröm volt.

Z.Á.: *Vajon azok a szomszédok, akik az édesapját kigúnyolták, hogy a fiait elküldi papnak, és így nem tudnak segíteni otthon a ház körül a földdel kapcsolatos munkákban, ők is örültek Önökkel?*

T.B.: Természetes, hogy sokan voltak, akik velünk együtt örültek, de ha nem is mondták azt a szemünkbe, ez az öröm nem volt minden esetben igazán tiszta, inkább sok esetben irigységnek is lehetne nevezni. Természetes, hogy lassanként az ottani lakosok is rájöttek arra, hogy bizony édesapám tette a legokosabban, és a következőkben már bizony a később felnövő gyerekeket lassanként igyekeztek az ottani emberek is iskoláztatni, és elérni azt, hogy aki csak képes rá, az szerezzon valamiféle szakmát vagy diplomát, és ne kelljen abban a nyomorúságos környezetben leélnie az életét.

Z.Á.: *Professzor úr az Újszövetségi Szentírásban mélyedt el ide-haza, s az Újszövetségi Szentírás Tanszékén szerzett doktorátust. Ezzel nagy utat tett meg Bócsától Budapestig, s azután Rómáig. A római biblikus tanulmányok mennyiben különböztek a hazaitól? Hogyan nyílt Önnek a szeme rá a világegyházra Rómában, és a magasabb szintű biblikus tanulmányokra?*

T.B.: A teológiai doktorátus elnyerése után egy évig én is lelkipásztorkodtam Nemesnádudvaron, egy kis sváb faluban, Baja mellett. Ezt követően egy év után került sor arra, hogy főpásztorom, aki akkor Ijjas József kalocsai érsek volt, s egyben a Püspöki Kar elnöke is, elérte azt, hogy az 1964-ben megnyitott papi kollégiumba Rómába kikerülhessek, ottani, magasabb szintű teológiai tanulmányok végzésére. Óriási dolog volt ez számomra. Természetesen egy tanyai parasztgyerek számára már a budapesti egyetem is nagyon nagy

dolog volt, de abban az időben – gondoljunk arra, hogy a kommunizmus mégcsak nem is roskadozott akkortájt – bekerülhettem azok közé, akik külföldön, méghozzá Rómában tanulhatnak. Ez számomra rendkívül nagy ajándék és megtiszteltetés volt.

Az igazság az, hogy előtte és közben is, és azóta is abban a meggyőződésben élhetem az életemet, hogy én ezért nem fizettem semmit politikai szempontból. Szerencsém volt, mert Ijjas érsek úr ilyen körülmények között is el tudta érni, hogy kijuthassak Rómába, és ott tanulhassak. Miután itthon biblikumot tanultam, természetes volt, hogy ezt a tanulmányt folytatam Rómában is.

Rómában a múlt század eleje óta létezik egy olyan egyetem, ahol csak a Bibliával kapcsolatos tárgyakat oktatnak, kezdve a bibliai régészettől az ókori nyelveken át egészen a legmagasabb szintű szentírás-magyarázat, egzegézis oktatásáig. Egy külön biblikus egyetem ez, a Pápai Biblikus Intézet. Ebbe az intézetbe kerültem. Elvileg kellett volna egy nyelvi előkészítő tanfolyamot, évet is végeznem, mert a legtöbben úgy érkeztek oda hallgatónak, hogy görögből, héberből az ottani szintet, a belépés szintjét nem érték el. Én azonban sikeresen le tudtam tenni ebből a két nyelvből a felvételi vizsgát, így nem kellett az előkészítő évet végigjárnom, hanem egyből az ottani első egyetemi évre iratkozhattam be, és a következő két év során rendes hallgatóként lehallgattam azokat a speciális tárgyakat, amiket világhírű professzorok adtak elő, és amelyekből azután igazán kemény vizsgák voltak. Bármilyen modern nyelven lehetett vizsgázni, latinul is. Akkor még ott latinul adtak elő a professzorok, a latin mellett azonban természetesen olaszul, németül, angolul is lehetett vizsgázni. Nekem sikerült az olaszt és a németet annyira elsajátítanom, hogy ezen a két nyelven tudtam azután boldogulni mind a tanulásban, mind pedig a vizsgák során. Az előírt speciális kurzust, a szakosodást a keleti nyelvek területéről választottam, az ún. ugariti nyelv tanulmányozását. A biblikus szakemberek közül is kevesen foglalkoznak ezzel az ókori szemita nyelvvel, amely a héber nyelv egyik ősi dialektusa, tájszólása. Ennek emlékeit, szövegeit Ugaritban találták meg égetett agyagtáblákra ékírással írva, s mi ezekkel foglalkoztunk: összehasonlítottuk az ottani szövegeket a bibliai szöve-

gekkel, erről írtam a szakdolgozatomat is a licenciátushoz, ami egyenrangú a biblikus professzori, tanári képesítéssel.

A licenciátusi fokozatot így sikerült két év alatt megszereznem, és emellett még annyi pénzecskéet összerakosgatni, hogy részt vehettem egy háromhetes izraeli tanulmányi kiránduláson. Ez a körút rendkívül hasznos módon kiegészítette biblikus tanulmányaimat, mert azt lehet mondani, hogy Izraelnek az összes régészeti helyszínét, minden szent helyet végigjártunk, szakszerű magyarázatokkal kísérve. Sok diaképet is készítettem ezen a kiránduláson, ezeket azután a későbbiekben tanárként is és a lelkipásztorkodásban is nagyon jól fel tudtam használni. Ezeknek a bemutatásával és magyarázatával sokszor tartottam a Szentföldről vetítéseket templomokban a híveknek, az egyetemen pedig hallgatóimnak. Ez az érdekes tanulmányút nagyon sokat jelentett a felkészültség szempontjából.

Két év után, amikor a diplomát megszereztem, a főpásztorom úgy döntött, hogy jöjjek haza, mert itthon szükség lesz biblikus tanárra. Így kerültem azután 1969-ben újból vissza Magyarországra, ahol egy évig megint a lelkipásztorkodásban vehettem részt, nevezetesen Kálocsán, az Eperföldi Plébánián szolgáltam 1969-ben. 1970-ben, amikor Szegeden megürült a biblikus professzori állás, a főpásztorom úgy döntött, hogy menjek el Szegedre biblikus tanárnak. Tessék elképzelni, hogy ez milyen öröm volt az akkor még élő szüleimnek és a testvéreimnek. Tulajdonképpen azt is mondhatnám: szinte magam sem hittem, hogy ilyen hamar eddig juthatok: hogy amit alig néhány évvel korábban tanultam, azt máris előadhatom, taníthatom a leendő papságnak. Szegeden egy évig tanítottam, s amikor egy év múlva Budapesten nyugdíjba ment az Ószövetségi Tanszék vezetője, megnyílt számomra a lehetőség, hogy Budapestre kerüljek.

Z.Á.: *Professzor úr nagyon fiatalon kezdte a tanítást, alig volt idősebb 5-6-8 évvel, mint a tanítványai. Budapesten 1971-től csak pár évet volt az Ószövetségi Tanszéknek a vezetője, amikoris megürült az Újszövetségi Tanszék, és azt pályázta meg. 1977-ben foglalta el aztán az Újszövetségi Tanszéket, amelyet aztán nyugdíjba vonulásáig, tehát 2012-ig 35 éven keresztül vezetett. Közben hogyan változott a biblikumnak a tanítása az évek, az évtizedek folyamán ahhoz képest, amit Ön tanult, aztán amit Rómában tanult, majd idehaza*

amit Ön képviselt, előadott? A Vatikáni Zsinat hozott változást, vagy hogyan változott a biblikum az évek, az évtizedek alatt?

T.B.: Azt lehet mondani, hogy az igazi, gyökeres változás valóban a Vatikáni Zsinattal kezdődött. Ennek előzményei is voltak természetesen. A Katolikus Egyházban a XX. század legelején még nagyon ragaszkodtak a szövegek szó szerinti értelmezéséhez, ami például azt jelenti, hogy ha a leírás szerint Isten hat nap alatt teremtette a világot, akkor az hat nap volt, és punctum. Az első lépéseket az egyház már korábban megtette, de a végső döntést és az új irány megszabását a II. Vatikáni Zsinat által elfogadott nyilatkozat, a Dei Verbum biblikus konstitúció hozta meg. Ebben a zsinati atyák nemcsak megengedték, hogy a Biblia szövegeit, elbeszéléseit a történeti-kritikai kutatást módszerével vizsgáljuk, hanem ezt eleve szükségesnek tartották.

Ez a változás érezhető volt már a római tanárainknál is. Például a Biblikus Intézetben az egyik professzor évekig nem taníthatott, mert már a Zsinat előtt ilyen irányban fejtegette és magyarázta a Szentírást. Amikor én a Zsinat után Rómába kerültem, ez a professzor már újból taníthatott. Ez azt jelenti, hogy ez a gyökeres változás a Szentírás megközelítése és értelmezése során abban az időben, amikor én tanultam, már a tanárim hozzáállásában is megtörtént. Ez természetesen nagyon sokat lendített, nagyon sokat segített a Szentírás értelmezésében, mert így a modern emberek számára is hozzáférhetőbbé, érthetőbbé és elfogadhatóbbá válnak a Szentírás elbeszélései, és azokkal kapcsolatban felmerülő problémák. Így jobban megértjük, hogy mit, miért írtak úgy, ahogyan írták, és hogyan kell azt igazából értelmezni.

Emellett azóta természetesen a szentírástudomány is ugyanolyan rohamléptekkel fejlődött, mint egyébként az összes többi tudomány. Nehéz lenne röviden összefoglalni, hogy mi minden történt az értelmezés során. Különböző irányzatok, megközelítések születtek, amelyeket nehéz lenne ismertetni, vagy akár csak felsorolni.

A magam részéről elmondhatom, hogy én nem is valamelyik új tudományos irányzatot kedveltem meg leginkább, hanem egy magyarázati módszert. Az egyes szent iratoknál az Újszövetségben elsősorban azt igyekszem megérteni illetőleg bemutatni, hogy az adott szer-

ző hogyan mondta el és hogyan értette a dolgokat, mit akart valójában az olvasóval közölni. Amikor ezt már világosan látjuk, akkor megnézzük, hogy ugyanarról a dologról egy másik szerző mit mond el – ezek a párhuzamos leírások általában nem pontosan egyformák. Jézussal kapcsolatban például a négy evangélium közül sokszor legalább három, gyakran mind a négy leírja ugyanazokat az eseményeket, de mindegyik egy kicsit másképpen. Amikor ezeket összeveti az ember, akkor domborodik ki igazán, hogy az adott szerző mit hangsúlyoz, hogyan érti azt, amit elmond, mit akar tanítani, mit akar elérni annak az eseménynek az ismertetése által. Ezt a módszert úgy hívjuk, hogy szinoptikus bibliaolvasás. Természetesen van még sok más irányzat, magyarázati törekvés és módszer, amelyek hasonló módon új lehetőségeket és távlatokat nyitottak a Szentírás magyarázat, Szentírás értelmezése terén. De én igazából ezt kedveltem meg és ezt tartottam a magam részéről legcélravezetőbbnek, hogy az ember valóban megértse azt, amit az egyes szent szerzők tanítanak, majd az, hogy a szöveget sugalmazó Isten mit akar üzeni a szerző szövege által, és végül azt, hogy nekünk, a mai embernek mindez mit mond, mit jelent, mire ösztönöz, vár és hív bennünket.

Z.Á.: *A szinoptikus bibliaolvasás mellett professzor úrnak a fő kutatási területe a Márk evangéliuma. Miért pont ezt választotta?*

T.B.: Márk evangéliuma tulajdonképpen csak a kiindulópont és ürügy ahhoz, hogy megnézzük először Márk mit mond, hogyan mond el dolgokat, s amikor ezt pontosan és világosan látjuk az evangélium alapján, akkor kinyissuk a többi evangéliumot – a legtöbb dolog megvan Lukácsnál és Máténál is –, és megvizsgáljuk, hogy azok hogyan mondják el ugyanazokat az eseményeket.

Z.Á.: *Azért, mert Márk evangéliuma a legősibb, az keletkezett legelőször.*

T.B.: Igen, tudtunk szerint Márk evangéliuma a legkorábban elkészült evangélium. Ennek megfelelően viszonylag rövidebb is, és nagyon sok dolog hiányzik belőle, amit majd a többiek elmondanak, elsősorban Jézusnak a beszédei ebben nagyon szűkszavúan jelennek meg. Viszont ami Márk evangéliumában megvan, az szinte maradék nélkül megtalálható a másik két evangéliumban, Máténál és Lukácsnál is, de nem pontosan ugyanúgy, és ez nagyon nagy szerencse,

mert ha ezeket megnézzük, összevetjük, akkor derül ki, hogy az egyik evangélista, majd a másik evangélista ugyanazt a dolgot hogyan mutatja be nekünk, és mit akar ezzel tanítani. Hadd szemléltesssem ezt egy példán: Jézus a Getszemáni-kertben Márk szerint könyörög, hogy ne kelljen szenvednie, Isten azonban hallgat. Ugyanakkor Jézus ismételten kéri a tanítványait, hogy segítsenek neki, legyenek vele, virrasszanak, imádkozzanak együtt – azok, mint a bunda, alsznak. Mit mutat meg ezzel a leírással Márk? Azt, hogy Jézus mennyire egyedül maradt a szenvedés vállalásában. Ezzel szemben Lukácsnál is kéri Istent Jézus, hogy ne kelljen szenvednie, de Isten válaszol: angyalt küld, aki megerősíti. Az pedig egyáltalán nem szerepel Lukácsnál, hogy Jézus könyörögne az apostoloknak, hogy imádkozzanak vele. Lukácsnál tehát az erősebb Jézust látjuk magunk előtt, aki tudatosan vállalja azt, ami rá vár, és miközben vállalja, Isten ehhez erőt ad neki. Így Lukács Jézust úgy mutatja be, mint az egyháznak az előképét: Isten az üldözött Egyházat ugyanígy meghallgatja, megerősíti, és az ugyanúgy helyt fog tudni állni, ha Istenbe kapaszkodik. Ezt az evangéliumot Lukács már később, az üldözések idején írta, akkor kellett ilyen képet festeni Jézusról.

Z.Á.: *Vajon a mai olvasó számára ez nem okoz zavart, hogy egyszer így olvassa, egyszer úgy olvassa? A hihetőséget ez nem befolyásolja?*

Éppen ez a csodálatos az evangéliumokban, és egyáltalán Jézus alakjában, hogy Jézust nem lehet egyszerűen lefényképezni, bemutatni és előadni. Minden róla készült film és egyéb ábrázolás szűkségszerűen egyoldalú és tökéletlen. Jézusnak, Isten Fiának nagyon sok vonását ki lehet domborítani. Ezek a vonások mind benne voltak, ezek mindegyikét látnunk és láttatnunk kell. Az egyik evangélista ezek közül az egyiket, a másik a másikat domborítja ki. Így a róla alkotott kép ill. a vele kapcsolatos hitünk sokkal gazdagabban áll előttünk, mert ki vonná azt kétségbe, hogy Jézus nem kapott segítséget a gyötrelemben (egyedül maradt, a tanítványok nem segítettek, nem volt, aki vele együtt érez), és ki vonná azt kétségbe, hogy Jézus erőt kapott az Atyától a szenvedésben, s így egyedül és hősiezen vállalta a szenvedést? Végül pedig: ki vonná azt kétségbe, hogy Jézus a keresztet is úgy vállalta, mint beteljesedést, ahogy Jánosnál ezt

olvashatjuk? Nem könyörög, hogy ne kelljen szenvednie, hanem azt mondja, hogy „ezért jöttem”, „most dicsőül meg az Emberfia.” Ez egyszerre mind igaz, és ezt csodálatosan tárják elénk az evangéliumok. Nagy áldás, hogy nemcsak egy evangéliumban, egyféle leírást olvashatunk Jézusról, hanem így, négy szemszögből látjuk Jézus csodálatosan gazdag alakját.

Z.Á.: *Professzor úr a tanítási, kutatói munkája mellett 1989-ben létrehozta a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulatot azzal a céllal, hogy ezzel is a Szentírást népszerűsítse. Valóban számos Szentírást adtak ki, forgalmazták a Vatikáni kódexet, kiadták az Aranybibliát, kiadták a rovásírásos Bibliát, a Békés-Dalos Újszövetséget vagy a Káldi-Neovulgáta bibliafordítást. Mindez a több évtizeden átívelő hatalmas munka mind-mind a Szentírás népszerűsítésére.*

T.B.: A II. Vatikáni Zsinat nemcsak a bibliakutatásban nyitott új kapukat, hanem ösztönözte is a keresztényeket, a katolikus híveket arra, hogy rendszeresen olvassák a Szentírást. Ez a Katolikus Egyházban nem volt igazán elterjedt gyakorlat, és éppen ezért a Zsinat után születtek az egyes országokban a helyi egyházakon belül olyan intézmények, amelyek ezt szorgalmazták. Eze voltak az ún. Biblia-Művek (Bibelwerk), Bibliatársulatok, Bibliaközpontok. Németországban, Ausztriában, Olaszországban, Angliában, nagyon sok országban megszülettek ezek az intézmények. Magyarországon persze ilyen jellegű új társulat nem jöhetett a változásokig. Viszont 1989-ben, mihelyt megjelent a törvény, hogy létrejöhetnek új egyházi intézmények, abban a pillanatban léptünk. Néhány barátommal összefogva elkészítettünk egy tervezetet, a leendő Bibliatársulat szabályzatát, beterjesztettük, és az elsők között, méghozzá negyedikként jegyezte be a Fővárosi Bíróság a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulatot a hivatalosan elismert egyesületek sorába. Mi volt ezzel a fő célunk? Mindenekelőtt az, hogy legyen elég Szentírás az emberek kezében, mert bizony az ötvenes-hatvanas években előfordult, hogy kézzel másolták a bibliai szövegeket, és egyesével lopkodták be nyugatról az Újszövetséget. Ki volt éhezve az ország. 1973-ban megjelent ugyan az új fordítás, de nagyon kevés példányban, elég tetemes volt az ára, ráadásul nagy alakú volt. Mi mindenekelőtt azt akartuk, legyen elég olcsó és hordozható kis zsebszentírásunk. Más megoldás

nem volt, mint az, hogy a régi Káldi-fordítás szövegét elővettük, modernizáltuk, átjavítottuk a Rómában megjelent abszolút modern Neovulgáta latin fordítás alapján, és zsebformátumban kiadtuk ezt az ún. Káldi-Neovulgáta Bibliafordítást. Az elmúlt két évtized alatt kb. 200 000 példány elfogyott belőle. Az első időkben erre a célra lehetett még támogatást kapni, így hosszú ideig nagyon olcsón tudtuk árulni.

Ezt a Káldi-Neovulgáta zsebbibliát egyébként megelőzte a Békés-Dalos Újszövetségnek az első itthoni kiadása. Egyből 200.000 példány készült belőle, és nagyon olcsón, 70 forintért tudtuk árulni. Sok plébánia előre megvett belőle akár 500-1000-2000 darabot. De a teljes bibliánkat, a zsebbibliát is sikerült az elején igen olcsón árulni, és akkori jöteveink jóvoltából sokat ki tudtunk vinni a határon túli magyaroknak is. Azt lehet mondani, hogy mindmáig ez a legkedveltebb szentírásfordítás a Magyar Katolikus Egyházban és a magyar nyelvű hívek körében. Amint említette, ezenkívül még nagyon sok más kezdeményezésünk is volt a bibliaterjesztés terén: továbbképzések, előadások, kurzusok, stb. Istennek legyen hála, hogy sokat tehetünk a Magyar Katolikus Egyházban a Biblia szeretetéért, és amennyire erőnktől telt, a keresztény katolikus élet, vallási élet megújulásáért.

Z.Á.: *A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat olcsón árulta ezeket a Szentíráásokat. Óriási dolog volt ez főleg a 90-es években, hogy a határon túlra is magyar Szentírást tudtak vinni. Voltak Önöknek nagy vállalkozásaik, amelyek műves, reprezentatív kiadványok, drága dolgok voltak. Ilyen volt például az Aranybiblia kiadása, vagy a Vatikáni Kódex hasonmásának a forgalmazása, a rovásírásos Biblia megjelentetése, a lovári nyelvű Szentírás. Ezek mind ilyen extra dolgok, különösen az Aranybiblia és a Vatikáni kódex hasonmásának a forgalmazása. Vajon ezekből keltek el, tudtak ebből forgalmazni, vagy csak egy-két műgyűjtő vagy könyvtár vett belőle?*

Különlegesség volt a Vatikáni kódexnek a hasonmás kiadása, ami Rómában már az én teológus koromban megjelent, és örök álmom volt, hogy nekem legyen belőle egy példányom, de nagyon drága volt. Amikor nálunk közeledett a Biblia Éve, elhatároztam, hogy

szerzünk belőle, és itthon is közreadjuk az érdeklődőknek. De be kell vallanom, hogy a másfél millió forintos árat nem nagyon sokan tudták kifizetni, így aztán csak két példányt sikerült eladni belőle. (Egy példányt a budapesti Teológiai Kar könyvtárának ajándékoztunk, ott bárki megtekintheti.)

A másik ilyen egészen új, reprezentatív dolog volt újabban a Bécsi Arany Biblia kiadása, ebből egy példány „csak” félmillió forintba kerül. A gond ezzel a kiadással, hogy éppen a magyarországi válság kellős közepén jelent meg, ezért kevesebb fogy belőle, mint reméltük, de így is messze túl vagyunk már a száz darabon. Ennek a kiadásnak az igazi érdekessége ill. értéke, hogy kb. 300 középkori kézi festmény található benne, ezek a Bécsi Nemzeti Könyvtár tulajdonában levő középkori kódexekben levő gyönyörű, színes festmények, ún. illuminációknak a másolatai. Sikerült összeállítani egy rendkívül csodálatos képsorozatot az egész Bibliához.

A Vatikáni kódex érdekessége ugyanakkor az volt, hogy aki látja ezt a hasonmás kiadást, egy az egyben kezében tarthatja annak a hallatlanul értékes kódexnek a pontos mását, amit a negyedik században készítettek Egyiptomban, és amely a legrégebből fennmaradt kézzel másolt görög nyelvű Biblia. Tartalmazza az Ószövetséget görögül és az Újszövetséget is, természetesen görögül. Az eredeti kódex hallatlanul értékes kincse az Egyháznak, egyszerűen lehetetlen megmondani, hogy az eredeti, az az egyetlen példány, amelyet a Vatikáni Múzeum őriz, mennyit ér. Ennek a tökéletes másolatát lehetett a Biblia Évében nálunk is beszerezni.

Emellett azonban még más dolgoknak is nagyon örültünk. Például annak, hogy a világon elsőként a teljes Bibliát lefordítottuk cigányra a lovári tájszólásban. Annak is, hogy az ősi magyar rovásírással kiadtuk az Újszövetséget. Egyébként egy szerényebb, de nagyon szép kiállítású Aranybibliát is kiadott Társulatunk még a Biblia Évében – ez máig kapható az előbb említettekhez képest potom árért, 18-20 ezer forintért. Rendkívül szép a kiállítása, aranyveretes teljes Biblia a Káldi-Neovulgáta szövegével (képek nélkül).

Jól ismerem a környező országokban működő bibliai társulatok munkáját, de ilyen színes, sokrétű tevékenységről nem tudok messze s közel a környező országokban. Nem beszélve arról a hatvan to-

vábbképzésről, amikor az ország legkülönbözőbb területein, városai-ban, vagy a környező országok magyarjai körében továbbképzést tartottunk a közös bibliaolvasás rejtélyeiről, módszereiről. Van egy folyóiratunk is, a Jeromos füzetek, az első magyar katolikus biblikus folyóirat. Egy szó, mint száz, igazán sokféleképpen sikerült hozzájárulnunk a magyar egyházi élet gazdagodásához.

Z.Á.: *A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat módszert dolgozott ki a közös bibliaolvasásra. Vajon a magyar emberek, a hívek olvassák a Szentírást? Hogyan tapasztalja? Most már bárki hozzájuthat, szabad a vallásgyakorlat. Élnek ezzel az emberek? Hogyan tapasztalja?*

T.B.: Az igazság az, hogy ez egy hosszú folyamat, és mindenekelőtt kulcsszerepe van ebben nemcsak a mi Bibliatársulatunknak, hanem a lekipásztorkodó papságnak és hitoktatóknak is. Az az igazság, hogy elsősorban a Vatikáni Zsinat óta, talán már egyes kisebb csoportokban korábban is, a katolikus mozgalmak, lelkiségek szinte mindegyike ráébredt arra, hogy a Szentírás rendszeres olvasására kell alapozni a közösségek életét. Mindezt azért említem, mert elmondhatjuk, hogy a Magyar Katolikus Egyházban az igazán aktív keresztények többsége ma rendszeresen olvassa a Szentírást. A kérdés csupán az, hogy a Magyar Katolikus Egyházban mennyi az igazán lelkiismeretes és aktív keresztény, aki nemcsak magának éli a vallásosságát, hanem közösségben, szeretetben együtt másokkal. Ezeknek a száma megsokszorozódott a múlt század közepéhez képest. Hogy ez a lakosság létszámához viszonyítva viszonylag elenyésző, az nyilvánvaló, éppúgy, mint az aktív, tevékeny keresztények száma is töredéke a templomba járóknak, és töredéke azoknak, akik valaha voltak elsőáldozók, nem beszélve az egész társadalomról. Egy biztos, hogy az aktív, tevékeny, tudatos katolikus hívek körében a Szentírás rendszeres olvasása elterjedt és gyakorlattá vált az utóbbi fél évszázad során.

Z.Á.: *Most professzor úr az aktív tanítástól nyugalomba vonult, de a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulatot továbbra is vezeti. Hogyan fog változni ezután az élete?*

T.B.: Bizonyos szempontból megkönnyebbülést jelent a hivatalos tanári munka befejezése. Annak idején az én egykori biblikus taná-

rom, Szörényi Andor mondta, mikor Rómában találkoztunk: „Tanulj, Béla, mert kihullik a Biblia a kezükből!”. Nos az enyémből ugyan nem hullott ki, de szimbolikusan átadom utódomnak, Kocsis Imre professzor atyának. Azt is gondolhatom emellett, amit Kerekes Károly atya mondott annak idején: „Most már rajtatok a sor, én, amit a Gondviselés rámbízott, megtettem.” Ezzel a gondolattal adom át a tanszéket, az újszövetségi szentírástudomány oktatását itt a budapesti Hittudományi Karon, hogy mostmár az utódomon a sor, hogy az eljövendő papság, hitoktatók generációinak a Biblia szépségeit elmondja. Megnyugtató, hogy – őt ismerve – bízom benne, hogy eredményesen, és még az is lehet, hogy nálam jobban fogja ezt a munkát végezni. Mindenképpen megnyugvással adhatom át, és ez nagy öröm számomra.

S én magam mit fogok csinálni? Természetes, hogy a Biblia tanulmányozása, a bibliai kérdések boncolgatása ezután is fontos lesz számomra. Erőimhez mérten részt veszek a lelkipásztorkodásban, ha pedig előadás, továbbképzés tartására fölkérnek, azt is készséggel vállalni fogom, amíg az erőim engedik. Mindezek mellett szeretnék azonban még valamit megjegyezni. 40-50 év szakmai munkája után az ember a problémákat mintegy leegyszerűsítve látja, és lassanként bennem is születően van egy olyan érzés, hogy a sok boncolgatás, egzegetizálás végső soron mind-mind egyetlenegy irányba mutat. Az ember kezdi fölfedezni, megtalálni az egyetlen lényegét a Bibliában is: az áldozatos szeretetet, ahogyan ezt annak idején Szent János evangélistáról, apostolról jegyezték fel. János apostol öreg korában már nem tudott másról prédikálni, mindig csak azt mondta: „Szeressétek egymást!”. Valahol bennem is az a gondolat erősödik, hogy a bibliakutatás ilyen irányba, egy ilyen végső szintézis felé tart illetve ilyen irányba kell tartania. Hogy ezt meg tudom-e még írásban is fogalmazni, le fogom-e írni, el tudom-e mondani, nem tudom. De ha a Gondviselés megengedi, szeretném.

Emellett részt veszek a lelkipásztori munkában, és természetesen a Bibliatársulat ügyeit igyekszem intézni a továbbiakban is. Most a társulati munka talán nem olyan mozgalmas és sokrétű, mint például a Biblia Évében, de mindenképpen most is fontos szerepe van a mai Katolikus Egyház megújulásában. Reményeim szerint ezen a téren

még továbbra is hasznos munkát tudok végezni a Magyar Egyházban és a magyar katolikus keresztények körében.

Z.Á.: Az Ön papi jelmondata a következő: „Arról ismerjenek meg benneteket, hogy szeretitek egymást!” Miért ezt választotta?

T.B.: Lehet ilyet kérdezni? Szerintem minden katolikus kereszténynek ez kellene, hogy legyen a jelmondata! (Bocsánat, hogy viszszadobom a kérdést!) Valahol a szívem mélyén mindig, a kezdetek kezdetén is ez volt az, ami leginkább megragadott, amit leginkább fontosnak tartottam. Az igazság az, hogy amennyire erőim engedték, erre törekedtem egyrészt, másrészt pedig a Szentírás tanulmányozása és tanítása során valahogy ide tudtam mindig megérkezni, oda, hogy ez a legfontosabb és ez a leglényegesebb. Ezt a jelmondatot bátran vállalom ma is, annyiban, hogy ezt érdemes célként kitűzni. Az más kérdés, hogy az ember mennyire tudta és mennyire tudja meg is valósítani... De azért vagyunk emberek, hogy törekedjünk a meglátott, értékesnek ítélt céljainkat elérni vagy amennyire lehet, megközelíteni.

Kocsis Imre az új biblikus professzor Budapesten – Tarjányi Béla nyugdíjba vonulása után a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának új biblikus professzora folyóiratunk szerkesztő bizottságának tagja, Kocsis Imre PhD. – **Kocsis Imre** (sz. Jakabszállás, 1957) a teológiát a római Gergely Egyetemen végezte, a Biblikus Intézetben biblikus licenciátust szerzett, 1989-1999 között Egerben volt biblikus tanár, 1999-től a váci Papnevelő Intézet rektora, 2010-től a budapesti Fakultáson egyetemi docens és görög nyelvtanár. – Kocsis Imre eddig megjelent főbb művei: *M: Lukács evangéliuma*. Bp., Szent István Társulat 1995. – *A hegyi beszéd*. Bp., Jel Kiadó, 1998. 88. – „*Isten elküldte Fiának lelkét*”: *A Szentlélek Pál apostol tanításában*. Bp., Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2004. – *Bevezetés az Újszövetség kortörténetébe és irodalmába I-II*. Bp, Szent István Társulat 2010/2012.

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

A magyar biblikus professzorok ezévi első szakmai értekezlete – A magyar biblikus professzorok április 13-án megtartották ezévi első szakmai értekezletüket Budapesten, a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat Teréz körúti központjában. Az értekezleten két vitaindító előadás hangzott el: *Racs Csaba* és *Tarjányi Béla* előadása. A megbeszélések és szakmai viták után a jó hangulatú együttlétet közös ebéddel zárult. – A következő szakmai értekezletet október 23-án tartjuk.

Évzáró szentmise a Bibliaiskolában – A budapesti Bibliaközpontunkban működő „*Élő Ige*” *Bibliaiskola* résztvevői június 4-én évvégi hálaadó szentmisével zárták a 2011/2012-es munkaévet. A szentmise után a résztvevők köszönetet mondtak Vágvölgyi Évának, a Bibliaiskola vezetőjének, és kellemes, baráti együttléttel ünnepeltek az érdekes és eredményes munka befejeztével.

Váratlanul elhunyt Nagy József biblikus professzor, *az erdélyi Katolikus Magyar Bibliatársulat igazgatója.*

Marton József:

Nagy József (1964–2012)

Dr. Nagy József teológiai tanár életét röviden így foglalhatom össze: szenvedés és szolgálat.

Akárcsak a nagy ószövetségi próféták (Sámuel, Keresztelő Szent János) esetében, szüleinek későn született egyetlen gyermeke volt. Kiskorától fogva súlyos asztmában szenvedett. A betegségét csak tetézte az erős gyergyói levegő. Ezért már 5. osztályos korától el kellett hagynia családi otthonát, szülőföldjét, és

idegenbe kényszerült. Marosvásárhelyen élt és tanult nyolc éven keresztül. A város viszont nem maradt számára „idegen”, Keresztelő Szent János temploma kegyelmet és megnyugvást nyújtott, elemi és középiskolái tudást kölcsönöztek, a diákok és a felnőttek körében sok jó barátta talált. Marosvásárhely a kezdeti „idegenség” után így alakult át legszeretettebb otthonává, és az is maradt mindvégig. Itt nyilvánozott papi hivatása. Tanulóévei alatt minden nap reggel a 6 órás szentmisén és az esti ájtatosságon rendszeresen ministrált. Szolgálatkészsége és lelkesedése már ekkor látszott. Számára elfogadott tekintély és példa volt a város nagy papja, Léstyán Ferenc főesperes-plébános, akinek lelkipásztori módszereivel és papi elkötelezettségével nemcsak ifjúi évei alatt ismerkedett, hanem káplánjaként is.

Nagy Józsefnek, a fiatal papnak jutott az a feladat, hogy megszervezze és vezesse a Marosvásárhelyen létesített kövesdombi egyházközséget. Plébánosi szolgálata nem volt hosszú, mert főpásztorai (dr. Jakab Antal, Bálint Lajos, dr. Jakubinyi György) értékelték szorgalmát, kiváló nyelvismeretét, teológiai műveltségét, és Gyulafehérvárra rendelték. Papi életének hosszabb idejét – szorgos és lelkiismeretes munkával – Gyulafehérváron töltötte. Rövid ideig a Pappnevelde könyvtárosa, majd hirtelen bekövetkezett haláláig tanára volt. Megbízatai mellett autodidakta módon képezte magát. Nyelveket tanult (német, francia, olasz), valamint a görögöt és részben a hébert, hogy a Szentírás tudós tanára lehessen. A Szentírásnak nemcsak olvasója és művelője volt, hanem egészen elkötelezettje, „szerelemese.” Az ígét Chiara Lubich szellemében élte. Lelkes tagja és szellemi motorja volt az erdélyi fokolárénak. Sok áldozatot hozott azért, hogy paptestvéreivel együtt lehessen.

Életművének tekintette a Katolikus Magyar Bibliatársulat megalapítását és működtetését. Ezen az intézményén keresztül nagyon sok családhoz eljuttatta nemcsak az Újszövetséget, hanem az Ó- és Újszövetséget magában foglaló teljes Szentírást. Erdély minden régiójában szentírás-olvasó és értelmező csoportokat szervezett. A szó nemes értelmében „mindent” megtett azért, hogy a katolikus hívek megismerjék a Szentírást, és annak szellemében éljenek.

Szívén viselte a gyulafehérvári papi szeminárium és a Kolozsváron indított Római Katolikus Teológia Kar sorsát. Derekasán kivette

részét a mindkét helyszínen lévő szakok (pasztorálteológia, hittanárképző) ideiglenes és végleges akkreditálásában. Bár állandó katedrája Gyulafehérváron volt, több alkalommal tartott kurzust Kolozsváron is. 2012 tavaszán elvállalta a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Római Katolikus Teológia Kara Pasztorálteológia Intézetének tanulmányi igazgatóságát. Alig ismerkedett meg új feladatkörével, eltávozott körünkől.

Dr. Nagy József egészen pap volt. Papi életét a szolgálat jellemezte. Fáradhatatlanul dolgozott. Tette mindezt súlyos asztmája, egyéb betegségei ellenére. Krisztussal együtt hordozta keresztjét úgy, hogy az emberek észre se vegyék a testében lévő „tövist”. Mosolygós arca fájdalmának minden vonását eltakarta.

Szeretett másokat felvidítani. Igaz, hogy szinte egy viccet sem tudott köhögés nélkül elmondani, hallgatóit lenyűgözte és megnevetette. Egyszóval: vidám lélek volt. Betegségére sohasem panaszkodott. Különleges esetekben az édesapja által vásárolt harmonikáját addig használta (kegyelettel), amíg az végleg elromlott. Életvidámságát Krisztustól kölcsönözte. Elég gyakran a magányosan végzett (el nem hagyott) napi szentmiséi, szentírás-olvasásai, imádságai olyan erővel töltötték el, hogy súlyos betegsége ellenére is mosolyt sugárzott. Ajkát panaszos szó nemigen hagyta el. Amikor 2008-ban doktori tézisét nyilvánosan védte, elérzékenyült, a jelenlevők előtt könnyeivel küzdve vallotta be, hogy őt – testi szenvedései miatt – régóta foglalkoztatta Jézus Krisztus „önkiüresedése” (kenózisa). Saját szenvedésével került közelebb a krisztusi kenózishoz. Meggyőződése volt, hogy Krisztusnak „a megtestesülésben történő leereszkedés valósága lehetővé tette számára, hogy minden emberit magára vegyen, szolidárisá váljék történelmünkkel, annak drámai és bűnös vonatkozásaiban is. Felemelkedésében ennek következtében mindent magához tud vonzani [...] És Krisztus ezen üdvözítő útvonálának szívében található a kereszt, mert pontosan ott, a kereszten valósította meg legmélyebben az egyé válást az emberiséggel. [...] Jézus a kereszten bemutatta a szeretet módját és mértékét. [...] Megtapasztalta a megsemmisülést. Átélté a teljes önkiüresedést, egészen addig, hogy az Atyától való elhagyatottságot is átélte [...] Kiáltásával a kereszten Jézus érthetővé teszi számunkra az isteni agapé szenthá-

romságos misztériumát: a megtestesült Ige önmagát ajándékozva, és az önjándékozásban egészen az elhagyatottság és a halál mélységéig elmenve valósítja meg önmaga identitását az Atyával való egységben...” (idézetek Nagy József doktori téziséből).

Tudtuk, és Krisztus keresztyének titkáról oly sokat elmélkedő József testvérünk is tudta, hogy súlyos betegsége miatt nem éri meg az öregkort. Orvosai már 30 évvel ezelőtt, amikor felvételre jelentkezett a Gyulafehérvári Teológián, visszafogottan nyilatkoztak, 40 évet sem adtak neki. Ezért is ültük meg örömmel a 30. és 40. születési évfordulóit. Számígtattuk a 40 utániakat, de az 50-hez nem jutottunk el. Ezt már az égben üli, megszűnt számára az idő, mert az örökkévalóság részese lett. Most már az örök boldogságba jutott paptestvérünkhöz, szeretett kollégánknak mondhatjuk: Nagy József tanár úr, *nagy* ajándék voltál számunkra! Hiányzol nekünk! De amint hitted, élted és tanítottad, hogy „Krisztus a kereszten magasba emelve, ami halál, feltámadás és az Atyához való visszatérés is egyszerre, mindenkit magához vonz és egyesít”, minket is megvigasztal hited/hitünk, hogy téged is magához vonzott, és vele vagy.

— — — — —

Igaz ez? Bibliatársulatosok telefonálgatunk-írogatunk egymásnak döböntén – hiszen július 5–8. között együtt táboroztunk Szárhegyen. Akkor még itt voltál velünk-köztünk. Miről szólt ez a tábor? Isten tervébe való belesimulásról. Nem gondoltuk, hogy ilyen hamar fogsz így belesimulni.

Annyi minden kavargok bennem. Szavaid, mosolyod-nevetésed, ahogy gitározva-harmonikázva énekelsz. Ahogy csillogó szemmel, lelkesen mondod, hogy Isten szeret minket. Ahogy előkapod a telefonodat, hogy elolvasd belőle a Szentírás görög szövegét, mert a te telefonodon ez is elfért. Ahogy kitárod a karodat, hogy megölelj minket, ha rég nem találkoztunk. Tavasszal Gyulafehérváron jártam. Élmény volt, ahogy megmutattad a Teológiát. Ahogy aggódva mondtad, hogy üres épületek is vannak, mert nincs gyermek, nincs elég hivatás...

2010. decemberében nagyon beteg volt a férjem. Amikor imát kértem érte, ezt írtad: „Bárhogyan alakuljon is bármi, teljes egészé-

ben benne van Isten (szeretet)tervében”. Akkor jól felmérgeződtem. Úgy éreztem, te könnyen mondod, mert akihez te kötötted az életedet, már soha nem lesz beteg. Persze az eszemmel tudtam, hogy igazad van. De nehéz volt kimondani, hogy „legyen meg a te akaratod”. Aztán tavaly nyáron a táborban ízekre szedtük a Miatyánkot. Azóta talán egy picit könnyebb. (Vagy mégse? Most megint nagyon nehéz.) A férjem hála Istennek jobban lett – az egész csapat imádkozott érte. Te misét mondtál a gyógyulásáért – köszönöm!

Rendszeresen küldtem én is fohászokat érte. Nem voltam ezzel egyedül. Hiszen tudtuk, hogy beteg vagy. Hogy időnként kevés a levegő. De ez most fáj. Nagyon fáj. Miért sietnél ennyire?

A vasárnapi misén mondta azt a pap bácsink (György Tibor), hogy nagy tapasztalat lehet valakinek váratlanul nekiszegezni a kérdést: „Gyapodtál-e általam?” Hát úgy gondolom, aki találkozott veled, határozott igent mondana. Egy biztos: én nagyon sokat köszönhetek neked.

Nem búcsúszom, hiszen majd találkozunk. Tudom, hogy onnan túlról, szeretett Jézusod mellől is terelgetni fogsz minket. De tudd, hogy hiányzol! Köszönjük, hogy itt voltál nekünk, és Isten veled, drága Szaxi Páterünk!

Sz.-Ugrom Éva

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótévőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája: szept. 28.: Jn 6, 29; okt. 12.: Jn 11, 25-27; okt. 26.: 1 Ján 3, 23; nov. 9.: 1 Ján 5, 1-4; nov. 23.: Jn 20, 24-29; dec. 7.: Róm 10, 9-13; dec. 21.: 1 Tim 6, 12; 2013. jan. 4.: Gal 2, 20.

Szeretettel hívunk a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

KIADVÁNYAINK – HASZNOS AJÁNDÉKOK

„MINDENKINEK MINDENE LETTEM” – Emlékeink Mihály atyáról – a 25 éve elhunyt Opálény Mihályról. Ára: ---

BALÁS BÉLA: KIS IDŐ – Egyháztörténelmit vázlatok. Érdekesítő áttekintése az Egyház 2000 éves történetének. Ára: 980,- Ft.

SZENTFÖLD – DVD – „JÉZUS SZÜLŐFÖLDJÉN MEGSZÓLAL AZ ÖRÖMHÍR” – kb. 1000 színes kép, közben az adott helyekhez kapcsolódó szövegek hallhatók. Ára: 1600,- Ft.

PÁL APOSTOL NYOMÁBAN – DVD – „A KÖVEK ÜZENETE” – a Pál apostollal kapcsolatos kis-ázsiai helyszínek. Ára: 800,- Ft.

A SZENTFÖLDÖN – JÉZUS LÁBA NYOMÁN – DVD – felvételek és ismertetés a legfontosabb evangéliumi helyekről. Ára (szövegkönyvvel): 1.600,- Ft.

KOPT KOLOSTOROK EGYIPTOMBAN – DVD Videók és Vágvölgyi Éva felvételei. A DVD ára: 1600,- Ft.

EGY CSODÁLATOS ORSZÁG: EGYIPTOM – DVD Vágvölgyi Éva felvételeivel. A DVD ára: 800,- Ft.

ÉLETÜNK KRISZTUSSAL – DVD – Tarjányi Béla három előadása. Ára: 800,- Ft.

A BIBLIA SZEREPE LELKI FORMÁLÓDÁSUNKBAN – CD – Tarjányi Béla előadása. Ára: 800,- Ft.

MAGYARSÁGUNK ÉS A BIBLIA – CD Ára: 600,- Ft.

IMRE BÁCSI ELBESZÉLI ÉLETÉT – DVD – Mócsy Imre S.J. atyáról. Ára: 800,- Ft.

VÍZ, VÍZ, VÍZ – Vágvölgyi Éva elmélkedése. Ára: 800,- Ft.

A DVD-k és CD-k megvásárolhatók a Bibliaközpontban:

1066 Bp. Teréz krt. 28. I/6., nyitva: H-Cs 9-17.

Tel: 332-22-60, E-mail: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Verbum Domini

*Egy példány ára 250 Ft
az évi négy szám 1000 Ft (+ postaköltség)*

Cézárea: A város egykori falai

manet in aeternum
